

ВИДАВНИЦТВО "СОЮЗА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК"

РАННЯ ЗОРЯ

ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЧНИК

"RANNA ZORYA"

UKRAINIAN MONTHLY

VOL.I.

MARCH AND APRIL

1918

No. 3-4

ВИДАВНИЦТВО “СОЮЗА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК”

РАННЯ ЗОРЯ

ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЧНИК

“RANNA ZORYA”

UKRAINIAN MONTHLY

VOL.I.

MARCH AND APRIL

No. 3-4

**„RANNA ZORYA”
„THE MORNING STAR”**

PUBLISHED MONTHLY BY
THE EDITORIAL COMMITTEE OF THE

**UKRAINIAN WOMEN’S ALLIANCE
OF AMERICA**

AT 2238 RICE STREET, CHICAGO, ILLINOIS

—0—

Terms of Subscription:

A year	\$1.50
Single copy15
Double copy25

КОЗАЧКА

ТРЕБА МЕНІ ДРУГА.

“Треба міні друга”, сказав ти учора:
“Друга ,котрий душу мою-б зрозумів,
Став міні в пригоді, допоміг у праці,
На новую працю натхнути зумів.

Отакого друга душа моя прагне...
А ти, мов той наймит — робиш, що велят,
У моє ти діло душі не вкладаєш
У серці твоєму почуття всі сплять.

Що ти на се скажеш? — Що скажу на се я?...
Я пяна від горя від тебе пішла...
Сльози стисли глотку, краяло ся серце,
Образа страшная, мов вогнем пекла...

Хотіло ся крикнуть, щоб усі почули:
“Боже де-ж та правда?! Де, скажи, вона!?
Ще не досить муки! Ще келих зневаги
Гіркої отрути не спила до dna!...”

“Міні треба друга, а ти, мов той наймит”...
“Сі слова жорстокі міні він сказав!...
Деж та в світі правда? О такій речі
Міні говорити чи-ж він право мав?”

“А ти мов той наймит”... Чи-ж я не хотіла
Сестрою твоєю, другом твоїм стать?...
Коли-б зажадав ти був життя від мене,
Я би не вагалась і життя віддати...”

I ти добре знав се. Знав, що не утіхи,
Роскоші для тіла я шукала — ні!
В купі працювати, у купі страждати,
Поруч із тобою стати у борні

За вселюдське щастя була моя мрія...
“Ми у двох з тобою підем до мети,
До мети святої”, мріяла гадала,
I ті думи-мрії добре знав і ти.

Знав ти мої мрії — я їх не ховала.
 Знав ти тії мрії... Та що ж ти зробив,
 Коли тому правда, що певного друга,
 Порадоньку щиру ти мати хотів?!

Чи забув ти, милив, скільки раз казав ти,
 Як тобі в пригоді я хотіла стать:
 “Не втручайсь, будь ласка, не в своє ти діло, —
 Не привик в людей я помочі шукать,

Я собі самому привик тільки вірить,
 На себе самого привик я вповати,
 Обійдусь без тебе. Так то, моя мила...
 Що на се ти скажеш?” Що було казать

На речі такій. Оловом гарячим
 Падали на серце жорстокі слова
 Убивали мрії, пориви святії,
 Опускалися руки, никла голова...

А тепер ти кажеш: “Ти, немов той наймит...
 Душі не вкладеш”... Нема що вкладать,
 Бо душа завмерла, пориви убиті,
 В серці наболілім всі струни мовчать...

Не корю тебе я, мовчалаб і нині,
 Колиб мене вчора ти був не вразив
 Тим жорстоким словом і всі давні муки,
 Усе пережите в серці не збудив.

Не корю тебе я — все давно простила,
 Усе злеє годна на віки забути...
 Та не сподівалась я ніколи, друже,
 Гірке таке слово від тебе почути.

Ольга Кобилянська

ДУМИ СТАРИКА.

I.

Дітоньки! Ви на мене не зважаєте, а я вас заєдно бачу. Я остав ся межи вами, як одинокий дуб старезний у молодім ліску, і бачу всі його вершки, бачу рухи його в бурі і тонкі зворушення в погідних хвилях.

Кажу подвійно бачу вас. — Що перед вами діється, що з вами діється ся, ба, і що позад вас діється ся. Я прикований до крісла довголітною недугою і одинокою моєю чинністю є, бачити вас, думати про вас. Про вашу минувшину, теперішність і будучину. Глядіти на розвій ваш, і на наслідки вашого розвою. Ви, сім синів моїх — (біблійне число) і доњини три — що давно увійшли в жите — саме тепер у посередині життя. Але сімох із вас я пережив. Тут пережив. Та там, де ми раз усі стрінemo ся, я вас завсігди маю. Тому коли говорю до вас, я маю вас усіх на думці. Дітоньки! Ви на мене не зважаєте, а я вас заєдно бачу. Правда, від недавна лиш одними своїми очима, але ще до недавна і очима матери вашої. У двійці робили ми спостереженя над вами і вашим розвоем, і радувались і ридали над вами. Мати ваша була немов постать зі святого письма, з душою чистою, як та Марія, сестра Марти, про яку сказав Христос, що вибрала “ліппу половину” прислухуючись його святым наукам; а заразом із руками Марти, що ніколи спочинку не знала і від ранку до вечера побивалась за працею в домівстві. Як білий цвіт без плями, який я вибрав із корінем з дому родичів її і пересадив у свій город, закинений гострим камінем і який своїми руками спорядила, щоб колись ви, дітоньки мої, мали вільні дороги рости і розвивати ся — такою була вона. Ніжна і енергічна. Добра і невмолима, лагідна і строга і мудра, як той вуж. Ви росли

зразу як цвіти, доглядані нами, потім як птахи; відтак групувалися в малі громадки на власну вже руку.—

А ми все гляділи за вами і бачили, як ви розвивалися і як заживали. Не кажіть, дітоньки, що старість нічого не бачить і негодна молодіжи розуміти!

Що она духом лиши у минувшині, а для теперішності заховала байдужність і для будуччини без зрозуміння!...

Дітоньки! — не лише свій рід заховувати повинна людина але і в гору рости. Се мали ми на меті виховуючи вас. Васинів наших сім і доњок три. І в кожде з вас вщіплювали ми почутє національності своєї — а там різьбили і витесували характери ваші. Задумували виробити з вас моделі, що мали стати взірцем для вашого потомства. Се була найтруднійша частина житової праці нашої і найштучнійша. Виховуючи вас, прокидалися ми самі з вами раз у діти, раз у фільософів, раз у артисти, а іноді у взірці святих і мучеників. Ваші наслідники мали стати лішими. Те чого нам не доставало, мало бути в них довершене вами і товаришками вашими житевими, що мали мати вже відцовідний степень культури вашої.

Дітоньки! Ви на мене не зважаєте, а я вас заєдно бачу. Без науки, без артизму, без новожитного кольориту, новожитної фільософії — лиши просто очима своїми “природними”, що вивчилися крізь безчисленні літа розріжнати всі обяви і відтінки людської вдачі й життя. Починаю від тебе, найстарший мій сину. Сину мій первородний! Хочу тобі лиш кілька словець сказати, а при тім і твою матір згадати. Вона все жила тобою і дрожала за тебе, заки ти ще світ побачив. Матірні почування зрозуміє лиши одна мати на світі, то й що тобі про неї богато іншого говорити? Здається ся — не було під сонічком красшої дитини на світі над тебе. Так говорила она мені заєдно. А одного разу, коли ти дрібною хлопчиною вибіг із хати на улицю, а вона за тобою в такій самій пустоті, щоб спіймати тебе і заразом стати там на широкій дорозі твоїм ангелом хранителем — надіхав оден незнакомий вельможа дорогою чвіркою, а ти проти него пігнав. Вона скричала як божевільна — а чвірка зупинила ся.

Пан висів з карити і взяв тебе на руки. Він глядів із за-

чудованем на твоє личко, погідні як небо очинята а она на пів закаменіла з остраху з місця не рушала ся. Тоді вельможа привів тебе до неї і так сказав: “Не знаю, хто ви є, жінко. Але колиб я таку дитину мав, я був би гордий як цар. Та я жебрак. Одніська моя дитина померла. Виховуйте собі його на славу.” I поїхав. I ми хотіли собі тебе на славу виховати.

Між вами всіма я був як “цар”. Строгий — але здається ся і добрий. Мав ухо й очи для всіх і для кожного з окрема. Мав руку, що надгороджувала і мав руку, що карала. А головою працював день і ніч. I все лиш будучину бачив. Закропував виховане ваше на будучину, лагодив уми ваші на будучність — ви-ж “кандидати на людей”... говорив я іноді усміхаючись, “на моделі для колишніх правнуків своїх. Типи народу свого!”

Все на будучність. — Думаете, дітоньки мої, лиш для себе самих?... О ні! для вітчини вашої і для народа вашого. Для того нещасного народа, що все долі править і доправити ся негoden...

Молодим хлопчиною ти вже музиком став. Десь за дому на власну руку вивчив ся. Ми були убогі... Вас ставало більше і більше... ми з напруженем усіх сил працювали...

Ми для вас жили — як кажу, щоби колись ви могли для других жити. Ви працювали для себе дрібними діточими силами, а ми трудились дозрілими невтомими свідомими силами. Чи унаслідив ти, сину, по родичах своїх наклін стреміти до добра і до всего, що лішне й тоньше, зрікатись користій в люди і без журності в хосен прикмет шляхотних і ідей благородних?... Я гадаю, що так. Тому боров ся ти, аж не доборов ся до мети. Ти перестав бути кандидатом на чоловіка, а став поважним, шляхотним спокійним мужчиною. Доборов ся й хліба — але се побічна річ. — Мені про твоє психічне жите розходить ся. З інструментом під пахою хотів ти світ здобути... Звуки музики тобою кермували, великі, святі. Чим ти хотівстати в музиці, синку? Реформа, то роля нашої народної музики, звернути увагу інших народів на нашу велику вроджену музикальність і богацтво мельодій наших? Сину! я скричав би з болю в голос, що по всій нашій спільній

борбі, по всіх моїх надіях от що з тебе стало ся! — Я тебе бачу, як ти колись молодцем дивишся мені в очи, ясно й любо усьміхаєшся з очима повних дум і мрій і говориш про “будучину,” як батько твій говорив. — А тепер повторю лиш свої попередні слова: “Дітоньки!” Ви на мене не зважаєте, а я вас заєдно бачу... Я бачив тебе коли ти перестав мене бачити, а жите живе, що пре і рве до акції, не дає спокою і жене до цілий, заключень, довершень, тебе поривало. — Ти не мав часу глядіти за мною, але я за тобою глядів. І бачив. Жінка підійшла до тебе... Сину! — кілько очей в неї було? Кілько уст?... А голов мала сім і тіло прекрасне. А ти мав лише двоє очей і слабе тіло мужчини... Сину мій! ти ніколи голодом і холодом не млієш. Ти безжурно вступаєш у свою гарну хатчину і око твоє спочиває, ласково на ліскучих від чистоти предметах у хаті — то на часок заспокоюєш потреби своєго тіла — але, сину, ти мій — чому твоя скрипка мовчить? Чому уснула в чорній домовинці, струни потріскали на ній, а смичкове волосе розвязалося? Чому стіни дому твоєго не чують доброго слова про сусіда твого, не пролетить ніколи питання про долю народа твого, не дзвенить слово твоєї рідної мови в хаті, а дух несамолюбної доброти, дух внутрішнього життя і ніжної краси й ідей благородних стоїть зі спущеними в діл очима, а крила його опали безнадійно до долу? І ти вдоволений, сину. Сину мій... ти вдоволений!! Я кинув біля крестом до ніг твоїх і благав: Чи душа твоя колишня, богата і чутлива на людське горе, ідеальна, повна зрозуміння для житівих зворушень — осліпла?

Наколи осліпла... то... Господи Ісусе Христе, злічи її... Але Месія не ступає вже землею. Вже годі діткнутись його дорогої, святої одіжи, щоб ізцілитись, а мусить душу з мертвоти брат братови будити... Сину мій... Я, твій білоголовий отець, лежу хрестом перед тобою і кличу: Сину... пробудись! — се не може бути правдою, що душа твоя прекрасна завмерла і сім голов і сім уст, і сім очей вишили свідомість із неї...

То може очі мої старі осьліпли і не довиджують добре. Може то й вони туманянять мене і шепчуть, що внуки мої, а твої діти здигають байдужно раменами до пісень діда і пра-

діда свого і казок їх про правду і неправду не хотять знати, а ще меньше віщування про будучість! Що їх душі мов ті деревця молоді, зігнені рукою невидимою якоюсь у бік, кривлять ся вершком радо до землі, неначеб небес над собою не бачили і всякої висоти уникали! Тому в них ніколи не розвинеться пишна корона на головках і над їх вершком орел пролітати не буде...

Може я помиляюсь, сину мій, може я осліп, але коли я осліп, то не осліпла душа моя, що одна тебе добре знала і знати буде, коли і всі забудуть який ти був. Мій біль за тобою червоний як кров. Ти потонув. Я молюсь за помершу душу твою...

II.

Доню моя! Отець і мати казали: не виходь за отсего чоловіка замуж. На нім смерть своє пятно витиснула і жде лиш свого часу, щоб його з собою взяти. А ти відповіла рішучо і спокійно: Нехай би я з ним лиши оден рік жила — а покинути його не покину. Яж його люблю! Чудо вложила в своє слово... — Вийшла за нього. Господь був ласкав, що дарував йому п'ять років життя. Значить п'ять разів стілько, як ти сподівалася. Потім прийшов речинець і смерть ставила ся. Мовчки, без богатьох оповіщень і він пішов із нею.

Мені остав ся в памяги твій божевільний крик, як він покинув тебе. Ти кричала так страшно, що він мусів тебе ще духом чути, і певно; бо й як-жеж мігби був тебе відвідувати? Ти говорила мені опісля, що заєдно чуєш його поодинокими хвилями в хаті коло себе.

Я тобі кажу: твоя душа зблільшила ся з терпіння і тому то чула його. Чисте й гармонійне було ваше пожите і хоч ви на мене не зважали, дітоньки мої, а я вас заєдно бачив...

До однакового степеня були уми ваши виплекані, до однакового степеня внутрішна краса в вас розвинена — до однакового тону настроєна. А потім ви держались якимось чудним інстинктом якогось тайногого правила, яке можна пріміром уложить в такі слова: Ви все утримували, що треба ще щось учинити, щоби любити одно одного взаємно, щоби себе

взаємно здобути, себе взаємно заслужити. Ви не уважали себе одруженими, не думали, що “здобули” себе вже; що вже одно одного цілком гідне, варта. Ні. Ви оставляли все ще щось між собою до здобуття не осягненого... Ви знали, що гармонія не може існувати, не може віддихати, наколи між людьми, що хотять із собою гармонійно жити, не останеться ще щось таємничого. Ви ніколи не допускали отвертість і вирозумілість запирала ся межи вами, але заразом ви завсігди оставляли ще дещо в домівстві думок і почувань, що становило, що на завсігди прагнули взаємно свого товариства. Ваші істоти задержали через те ту по часті невияснену “внутрішні красу”, яку звемо словами “приємність, милість;” бо ви задержали обое непорочний змисл, що ніколи не перестає бажати, щоб подобатись. То бачив я, дітоньки мої. Тепер відбивається ся та ваша колишня гармонія в ваших дітях.

Ти осталася сама з своїми дітьми. Дітоньки! Ви не зважаєте на мене, а я вас заєдно бачу. Я бачу, як ти осамітнена, заходиш коло своїх менших і дорослих дітей. Я сказав би — глядиш подвійними очима на них. Раз за мужа свого, а раз за себе. За мужа — щоби в його дусі бути товаришкою і виховувачкою дітей його, а раз за себе, щоби з твоєї особистості набирали духовного корму і укладу.

Я бачу, як ти з напруженем своїх сил моделюєш ті дрібні істоти, а старшим стараєшся потонути цілою душою в нутро, щоб його добре збегнути і його будучину обчислити.—І я здалека бачу, як їх будучина укладається ся тому, що має за собою цілий ряд минувшостей. І добре робиш, що з надвору набираєш зніжненя і зтоншеня, вкладаючи їх в їх нутро, бо воно буде гарне й здорове. Внуки мої дорогі! Я виджу вас і люблю вас. Але ви вже не нагадуєте мені мій дитинний вік. Ви чимось досконаліші, дозрільші і виразніші в почуваннях і думках своїх. Чимось більше зложені, але й певніші свого буття. — В вас душа збільшена матірю вашою.

Але заразом бачу я віддалене доночка моєї від мене і віддалене ваше від матері вашої! Глядіть за собою і не стратьте з очей те золоте пасмо, що вяже її до мене, а вас до неї

— і тим до народа нашого, як стратив його з очей син мій несчастний, через що на личку і в душі дітей його зникло пятно народа нашого. Співайте ті пісні, що я їх дитиною співав, що передав їх матері вашій, а вона передала їх вам, а коли вас доля розкине бутно тут і там... по піснях тих пізнаєте себе, і віджиє і мати ваша, і дід, і прадід, і всі приналежні до нас...

Розумієте? І що я ще хотів сказати?...

Не знаю.. Може вже й усе сказав. — Але слухайте... Давно старались люди закони-природи відкрити. Тепер старажують ся відкрити закони душі, а далі... але тут і сліду і пам'ятки про мене не буде — відкриють закони суспільства. Дідо замикав і тиснув у собі чутя і бояв ся зніжненя — внуки старають ся загартувати ту несьміливість і указують на найтоншу, найдрібнійшу ноту в душі своїй... Але може воно й добре так. Може тому й збільшується душа ваша... Я остався як дуб великан у молодім лісі, і бачу як ліс розвивається і в що його вершини розвиваються ся. Дітоньки! Ви не зважаєте на мене — а я вас заєдно бачу. Ви так собою заняті, що забули слова божі: “Любити ближнього як себе самого.” Ви любите близькіх лиш через свою особистість. Ваша особистість заслонює вам той широкий горизонт, що його Христос отворив любовю своєю...

Дітоньки! Я про вас думав, як моя душа до відходу клонила ся. Кождий, що переходить у вічність, є віщуном... — Пасма золотого не губіть за собою... щоб не згубили сліду матері вашої і батька і діда і прадіда... а будучність ваша не розібеться. — Я єї бачу в золотих зарисах, імлою покриту, бачу, як ваші душі збільшуються, і як ви... мов ті дрібні мурашки, доходите до неї...

Я молю ся за ті збільшені душі ваші.

III.

Голубе мій білий! Ти літаєш у зеленім лісі і місця не маєш. Стрічаєш ся з людьми то тут, то там, а нігде ще не осів, щоб дати білим крилам відпочинок. Але щоб я сказав, що мені тому душа з жалю за тобою вяне, то не скажу. — Літаєш — бо сильна; літаєш самітна, бо свою самоту собою заповняєш.

Ти наймолодша моя, осталась одна без товариша в життю. — Хто винен?... Ніхто; тобі се було суджене з малку. Кажуть... нема судьби, все припадкови полишено. Але я тобі кажу, в кого стілько літ очі отворені, які не одну долю переслідили в її бігу і розвою — вона є. Та так і є. В характері істнє. Ти шукала передовсім душі подібної собі і не найшла. Тут і там дотикалась її своєю душою, але в цілковиту гармонію зіллятись не могла. Тут лежала доля твоя.

Так як бачу тебе — мені здається, що своєю душою ти тип будуччини. Не силою ума свого, а почуванем своїм не сучасна ти. І виджу дальше. Від способу почування зависить довша або коротша молодість жінки і що колись настане час, в якім та її молодість, ті її “літа ласки” стануть нараз самі з себе продовжені. Внутрішня краса душі стає чим раз більше тією властивою потугою (і любові), що бере верх, яку доси в оковах держали.

Не гарне чоло дівоче не могло доси до недавна дожидати іншого від мушчини, як кулі в лоб. А скілько є їх тепер тих негарних, а премудрих головок, що тепер жують і процвітають на підставі внутрішньої душевної своєї краси і добробиту? А богато жінок — самі водили і довго не допускали мушчин відкривати душу в жінці! Але не се хотів я сказати. А от що: Я вже не годен своєю любовлю тебе охороняти. Сила зівяла, а чорний ангел жде на мене і я хочу передати тебе ошіці близніх твоїх. Братці мої! Я передаю вам свою наймолодшу самітну дитину під ошіку. Незабудьте отсі слова мої, що я її вам полишаю. Ошікуйтесь нею так, щоби вона не відчувала, що осталася ся сиротою без батька й матері і в неї товариша нема. Ошікуйтесь нею без наруги, без жорстокости сучасної і минувшої безсердечності, що в жінці шанує лише одну молодість, а душі не бачить; шануйте її тією любовлю, про яку розказав нам св. апостол Іван, що вона “Терпелива, не зависна, не поступає нескромно, що не гороїжить ся, не честилюбива, що не самолюбна, що не огірчаеть ся, не думає про нічого злого, що не радується несправедливостю, але тішить ся правдою. Що зносить усе, вірить усе, надіється на все, терпить усе. Що вона не устає ніколи, наколиби на-

віть і всі віщування устали...” — бо й справді наколиб и се добро розложили у ніг її і дали й тіло своє спалити, а не подали їй любови — то все те не помоглоб вам нічого...”

В отсі слова складаю я просьбу свою до вас, братці мої — про опіку над наймолодшою самітною дитиною моєю...

.....

Голубе мій білий! Синай ся, пад чим сила твоя дозваляє тобі. Не криви душу свою і незамінай її, щоб остала ся вільною тайною для близкіх твоїх, бо вічною тайною для них остануть ся закони душі тієї і зворушіння її в широкім змислі слова, і будеш невільницею вузких традицій, що обмежують життя твою на однім полі і односторонньою матірю, як сина здобудеш.

Дітоньки! Ви на мене не зважаєте, а я вас заєдно бачу. Як той дуб старезний величан у молодім ліску, так остав ся я між вами і бачу кождий рух ваш і укладаю і формує його в будучність ващу.

Згадуйте предків своїх, щоб історія перед вами не згасла і золотої нитки не згубіть...

Молю ся за вас...

СУСПІЛНІСТЬ І МАТЕРИНСТВО.

З многочисленних справ, що повстають з теперішнього крайно несправедливого устрою життя народів, може найбільшою і найважнішою для людства є справа охорони матери і обезпечення життя дітей.

Воно то стає раз в раз перед очима суспільних діячів, стукає об двері державних мужів, клопоче гігієністів*, займає статистиків**), затроює життя представителям ро-

*) Гигієна — наука про здоровле, гигієніст — людина, що займає ся гигієною.

**) Статистика — наука, котра збирає факти, порядкує їх і представляє числами. Людина, що це науковою займає ся, звєється статистиком.

бітничої кляси, налягає тягарем на плечі десяток-міліонів матерій, примушених самостійно заробляти на своє життя.

І всякі реформатори і філянтропи*), — кождий поному рішав сю тяжку до порішення справу. Кождий на свій лад вихвалює найдений ним спосіб, як обезпечити судьбу жінки-матери, від котрої залежить судьба цілого людства.

Перші, котрі піднесли на своїй міжнародній конвенції справу охорони жінки-матери — ще в 60-тих роках — були представителі робітничої кляси, а перший правдивий крок в тій справі зроблено в Швейцарії в 1878 році, коли установлено 8-ми годинний день праці для жінки-матери.

Інший почин до обезпечення материальства державою зробила Німеччина в 1883 році, вкладаючи у свої закони нову постанову про обезпечене жінки, котра має стати матерю.

Та Німеччина не вчинила те з гуманітарних, загально людських причин, ради самої жінки як людини. Смертельність дітей в тих часах так була велика (досягала в робітничих кругах до 65%), що представителям влади та пануючим кругам стало страшно на саму думку, що як так далі піде, то не стане людей, не буде рекрутів до війська, не буде кому воювати на будуче війни.

Та в тих часах, коли пануючі ріжніх держав ради свого інтересу почали заводити закони про обезпечене матерій, повстають ряди справжніх апостолів ідеї обезпечення жінки-матери, котрі домагаються хоронити жінку не ради рекрутів, але в імя людської справедливості, в імя здорового життя народів. Вони то домагаються зрівнання усіх жінок-матерій перед правом світа, без огляду, чи вони робітниці, чи великі пані.

Тими першими апостолами великої ідеї охорони материальства були: Пинар з Франції, Луї Франк в Бельгії, Павліна Шиф в Італії, Елена Кей у Швеції.

А державні влади, хоч й кинулись впроваджувати прав-

*) Реформувати — змінити на краще; реформатор — той, що зміняє або старає ся змінити на краще. Філянтроп — людина, що хоче облекшити суспільне зло, помогаючи поодиноким людям, що терплять від суспільних нещасть.

ну охорону материнства у свої закони, ріжнять ся від справдішніх апостолів тої ідеї ще й тим, що їх робота була, так сказати-б, половична. Всьо, що вони робили для охорони матерій і дітей, робили лише о стільки, о скільки се не загрожувало інтересів богатих, сильних міра сего; а за час, як вони повільно переводять свої половинні реформи, бідує-горює жінка-мати, ростуть й ростуть гори дитинячих трупиків по широкому світу!

Справжні апостоли тої самої ідеї, домагалися радикальних, сучасових змін, виступали безпощадно проти половичних реформ, роблених правителством, що то одною рукою намагаються охоронити матір та дитину, а другою підтримують той самий порядок, визиск праці жінки, яка потягає за собою загибель і матери і дитини.

Пануючі власти уважають за обовязок подати помічну руку жінщині лише тоді, коли вона дарує державі нового члена. А не хотять взглянути в житії твої жінки-матери, котра з надмірною працею, а малими зарібками, без ушину заглядає голодові в очі, а котрій державна поміч в хвилі приходу дитини на світ не богато поможе.

Радикальні перемінні, яких сейчас жадають апостоли правди, не відносять ся до жінок-матерій з богатих верств народу; не відносять ся до тих, у котрих нема питання: чи буде завтра хліб у нас? — до тих, що безжурно провадять вигідне життя, до тих, у котрих нема страху, коли дитина прийде на світ, до тих, що під опікою докторів, доглядачок, великого числа служби, в пухах та шовках лежуть довгі часи тай навіть плачу дитини не чують. Для них реформи злишні; їм не пошкодила-б навіть противна реформа...

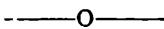
Наколи говорить ся про реформи, про зміни життя жінки-матери, то лише для тих, що працюють, без огляду чи в фабриці, офісі, чи в своїм власнім хазяйстві; що працюють тяжко, гірко, а за працю не мають стільки, скільки потрібно на життя, бодай на вигідне життя. Для тих, у котрих часто місто просторих кімнат стухлі бейзменти, місто воздуха сопух гнилини, місто пухів та плювків — тверді дошки вкриті брудним о-

кривалом. В таких обставинах приходять на світ нові горожани, котрого ледви він розплющит очинята, вже вписують в книгу державних обовязків — податку, праці рук і живої крові!

Справа охорони жінки-матери для будучого людства буде тоді розвязана наколи настануть ґрунтовні зміни в устрою держав. Наколи жінка-мати буде вповні обезпечена, без журби о хліб насущний.

Обезпечене не з ласки, не даровизни, але дорогою повних реформ суспільного життя, дорогою сили нових законів, тої самої сили, якою послугують ся тепер в поклиуваню рекрутів, в стяганю податків на край.

(Далі буде.)

ЖІНОЦТВО В РОСІЙСЬКІЙ РЕВОЛЮЦІЇ.

ЖИТТЯ ЗОФІЇ ПЕРОВСЬКОЇ.

Одною з найкрасших одиниць в цілім ряді борців за волю в Росії є безперечно молода дівчина — Софія Перовська.

Перовська — се молодша галузь звісного Розумовського; її дід Лев Перовський був російським міністром просвіти, а батько був довший час петербурським генерал-губернатором. Рідний дядько її батька, голосний граф Василь Перовський, здобув цареви Миколі I. кілька країв в середній Азії. Така була родина, що з неї вийшла дівчина, яка завдала такий тяжкий удар царатови.

Будучи ще 15-літньою дівчиною, Софія Перовська брала живу участь у боротьбі з царським правителством; вона зорганізувала революційне товариство між молодіжю, поучувала несвідомих, ширila між ними заборонені царським урядом книжки і газети. Та на самій шкільній молодіжи Перовська не обмежила ся: вона забажала розвести пропаганду між фабричними робітниками, а коли їй се вповні удало ся,

розширила свою роботу рівнож на сільське населене. В недовзі повстас довкола неї цілий ряд організацій, що поставили собі за задачу вибороти для народів Росії свободу і волю.

Розуміється, російські жандарми довідалися про ті організації і дня 15-го падолиста 1873 р., арештували Перовську разом з гуртом робітників, серед яких вона вела пропаганду. Її посадили в Петропавловську кріпость, одну з найстрашніших російських тюрем, яких в Росії так багато. Цілих три роки прийшлося Перовській дожидати процесу, що зачався аж в зимі 1877 року.

Щоби не бути забавкою в руках царату, котрый видавав засуди ще перед початком судової розправи, майже всі обжаловані згодилися запротестувати проти такої судової комедії і відмовили яких небудь зізнань. По сьому загальному протесті рішилося правительство найперше прогнати зі судової салі публіку, що піддержувала своєю присутністю обвинених, а опісля розбити їх на 17 громад, які мали приходити по черзі, бо сподівалося, що так обезсилить їх опір. На другий день рано привели до салі першу Перовську. Та вона розуміється не могла порозумітися з товаришами і не знала нічого, чи вони будуть далі відмовляти зізнань, чи ні. Прийшлося поступати на власну руку, хоч-би мала лишитися зі своїм протестом тільки сама одна. Та товариське почуте вказало її вихід: побачивши себе одну, заявила, що вона відказується від якої небудь участі в судовій розправі, бо не бачить на салі тих, що з ними лучати її всі переконання і з якими хоче спільно терпіти.

Перовську тим разом увільнили. Та вона тим не вдоволяла ся. Вона забажала увільнити своїх засуджених товаришів. В тій цілі починає пильнувати тюрму, організує відділи, щоби їх по дорозі відбити, як будуть їхати зі жандармами в тюрму. На той раз вибрали чотирох: Рогачева, Ковалика, Войнаралського і Муравського. Та першого й другого не доглянули; Войнаралського вдалося задержати. Оден з революціонерів, перебраний за офіцера, що нібито їхав з Харкова своїм візком, задержав віз з арештантам, пильнований двома жандармами. Його два товариші, що їхали на конях, підіхали до

почтового воза. Несподіваний вистріл із револьвера вбив одного жандарма; та в сій хвилі шерелякані гуком коні пігнали, що тільки мали сили. Переbrані революціонери на конях пігнали за ними і не переставали в бігу стріляти до другого жандарма і коний. Та ні один з дев'ятьох вистрілів не поцілив жандарма. Майже до самої стації летіли революціонери не вважаючи зовсім на небезпеку і спинилися аж тоді, коли вже вистрілили всі набої. Жандарм із арештованим втік...

В три тижні по тій невдалій пробі увільненя Войнаральського виявила Перовська таку силу зручности, що всіх ввела в подив. Коли вона по процесі приїхала була на Крим, щоби побачити ся зі своєю матерію, тут її сейчас знова арештували й вислали до сусідного міста в товаристві двох жандармів. Та хоч жандарми поступали з дуже великою обережністю, хоч цілий день не зводили з неї очей, а на ніч розложились спати в тій самій кімнаті що й вона, оден під вікном, другий під дверима, то все таки Перовська перехитрила обох! Ціла річ в тім, що в своїм запалі жандарми не звернули уваги на се, що двері отворяють ся не до середини, але на двір. Коли ж вони захрипіли, Перовська тихесенько отворила двері, не рухаючи спячого жандарма, переступила його спокійно і вибігла незамітно з почекальні. Якийсь час переждала в корчах, потім всіла до першого нічного поїзду і з розмислом не купила білету при касі, щоби жандарми не могли про неї розвідати ся у касієра. В вагоні вдавала несвідому жінку, що то не знає ніяких приписів, не стягнула на себе ніякого підрозріння, дісталася білєт від кондуктора і спокійно заїхала в Петербург. Коли жандарми пробудили ся, кидалися як запаморочені, шукаючи її всюди.

Перовська приїхала до Петербурга. Тут зісталась зараз з громадкою людей, що дуже працювали для революційної справи і заняла в їх ряді визначне місце. Де грозила тільки яка небезпека, де треба було роздобути грошей на справу революції, — всюди посылали Перовську. І вона звичайно вивязувала ся із всего як найкраще, завдяки своїй незвичайній спритності і притомності.

Можна би навести богато прикладів, де тільки її сила при-

томності уратувала цілий революційний кружок із рук царських жандармів. І так одного разу зайшов до Сухорукова, де мешкала Перовська й де був зібраний кружок революціонерів, сусід-купець у справі купна дому. Господаря не було під сю хвилю дома. Перовській дуже не хотіло ся впустити несподіваного гостя на обзорини дому, а на всякий случай тра було заждати якийсь час, щоб пізані в хаті товариші змогли забрати все підозріле.

Що вона робить? Виходить до кунця, питаете його, чого хоче, вислухує уважно і ... питаете про те саме ще раз. Купець оповів в друге. Перовська зробивши вид немудрої дівчини — починає його знова допитувати ся. Купець старається пояснити її, як можна зрозуміло, та не мудра господиня відповідає зі сумнівом:

— “А чи я там знаю! Вже як скаже сам Михайлло Іванович!

Купець ще раз пояснює. Та Перовська вдаючи не мудру все своє торочить:

— Та ось прийде Михайлло Іванович. Та де я там знаю!

Довго йшла між ними розмова. Товариші встигли за той час спрятати підозрілі речі, а самі скривилися в комірці, за стіною приглядались через шари тій сцені, аж дусились від сміху, так правдиво грава роль дурної. Навіть руки зложила на вшоперек.

Купець, відячи, що нічого з “дурною” не порадить, махнув рукою і сказав:

— Ні, матусю, я вже зайду потім!

І на велике вдоволене Перовської і її товаришів він відійшов.

Іншим разом почало в сусістві горіти. Дальші сусіди збіглися виносити річи. Розуміється ся, якби вони ввійшли в хату, де була ціла революційна фабрика, все пропало-би. А тим часом, як можна в таку хвилю їх не впустити? Та Перовська в одну мить порадила собі: вона вхопила ікону (образ святого), вибігла на подвіре зі словами: “Не рушайте, не рушайте!”, стала коло порога і перестояла, поки вогню не вгасили, а в хату не пустила нікого. Таким способом уратувала

так робітню, як і своїх товаришів, що зійшлися були тоді на засіданні революційного комітету, від відкриття і арештования.

Та вже вершок рішучости, притомности і близькавичної орієнтації показала Перовська в критичнім дни, дня 1-го марта 1881 р., в день замаху на царя Олександра II.

**

**

**

Зофія Перовська бере живу участь майже у всіх замахах, які стали звісні і в безліч інших, про які пропала звістка. Вона була найпригіднішою людиною до всякої організаційної праці тому, що при своїм бистрім, розважнім розумівміла поглянути, оцінити і зважити найменші подробиці, від яких часто залежить вдача або невдача найбільших підприємств. У всім, що дотикало “справи” вона ставляла найтвердіші вимоги так для себе самої, як і для інших. Почуття обов'язку — се був найвизначніший рис її характеру і вона все йшла перша в огонь і все вибирала для себе найнебезпечніші місця.

Найбільше показало ся те під час будовання т. зв. шідкопу під зелізницю Москва-Курск, куди мав їхати цар Олександр II. вертаючи з Криму в Петербург. Щоби конечно дістати царя в свої руки, революціонери поробили на нього засідки аж в п'ятьох місцях.

Зелізницю, якою йшов царський шлях, підмінували в трох місцях, — коло Москви, Олександровська і Одеси. Крім того мали висадити камінний міст в Петербурзі, а також царський парохід на ріці Неві. Замах удався революціонерам тільки під Москвою, де саме визначну роль відограла Зофія Перовська; на всіх інших місцях засідки не вдалися. Та яким способом удався замах під Москвою? Таким, про який ледви хто мігби подумати. Річ мала ся так:

Недалеко Москви постановили революціонери підложить під зелізничні шини сильний динаміт, який в хвилі переїзду царського поїзду мав вибухнути й убити царя і його всіх діячів. Та вздовж шляху була установлена військова варта,

яка мала приказ застрілити кожного, хто тільки хотівби зближити ся до зелізничого насипу. Щож було робити?

Революціонери не опустили рук. У досить великім віддаленю від зелізничого насипу стояв цілий ряд убогих селян-

Зофія Перовська.

ських хат, що нічим не звертали на себе уваги. Отже Перовська дібрала собі до пари ще одного революціонера і перебравши ся з ним за селян купила оден цілий дімок, ніби для своєї родини. Ніхто нічого не підозрівав. Тим часом одної но-

чи прийшов потайки до того дому гурток революціонерів і через два місяці з нього зовсім не виходив. Що дня виходила Перовська купувати поживу ніби для двох людей, для себе і чоловіка, а купувала стільки, що могло було поживити і вижити ся й десяткох. Коли ж деякі сусіди запримітили се і хотіли зайти до її хати, то вона все дуже зручно вміла спекати ся їх цікавости. Та щож той гурток людей робив у тій невидній селянській хатині? Вони копали з хатини підземний підкоп аж під зелізничій насип, щоб такою дорогою дістати ся під шини і підложить динаміт...

Віддалене хати від зелізничного шляху було досить велике, а до того якби вмисне почали падати в ту пору часті дощі й протікали до підкопу. Треба було копати лопатами клячучи у воді, а деколи й лежати в студеним болоті, що переймало зимом аж до костий. До того ні оден з революціонерів не мав непромокаючого ґумового плаща; а й прибори й знаряддя, якими послугували ся до того, щоб підкоп вести в належнім напрямі, були такі, що з ними не взяви ся за роботу ніякий інженер. Та те все не обезсилювало їх, а додавало сили духа до праці, яка мала знести із світа одного із найбільших деспотів царата.

Та найгірше те, що під час копання московського підкопу революціонерам не стало грошей... Однак вони і тут дали собі раду; постановили позичити їх і обдовжити той самий дім, з якого копали підкоп. Та при таких справах завсігди переводить ся оглядини і оцінку дому, а при тім конче мусять бути присутні поліційні урядники. Тепер кожний може зрозуміти сам ту велику небезпеку при такій грошевій операції. По російським законам, у випадку замаху на жите царя, чекає всіх учасників, без огляду на вину, аж до тих, які про се знали і не донесли жандармам, кара смерті.

Смерть висіла над головами всіх, що працювали в підкопі, і часами вони вже чули її холодний віддих, виділи, що ось-ось впадуть в її руки. Всого на кілька днів перед приїздом царя зайдла в дім поліція з причин якоїсь марнищі. Грабарів (тих що копали підкоп) вспіли заховати під підлогою, так, що поліція знайшла тільки господарів дому. А пре-

цінь доста було найменшого неладу, одного дрожачого тону в голосі, щоби викликати шідозрінє і спонукати стараннійшу ревізію, яка була об'єктивно виявилася...

Та всі учасники підкопу знали, яка судьба їх чекає, коли-би їх вислідили. Тому в однім куті хати стояла фляшка з нітрогліцериною, яку мали в тій хвилі розбити наколиби поліція стала добувати ся до дверей...

Сю страшну задачу підняла ся виконати Софія Перовська.

Та без огляду на всю небезпеку, в тім страшнім домі жили вони справді весело. Коли лише зійшлися в сі разом, балакали і жартували, якби не було нічого. Найчастійше розлягався сріблистий сміх Софії Перовської, хоч і заєдно тримала в своїй кишенні набитий револьвер, яким мала в крайній потребі висадити всьо і всіх у воздух...

Та поліція не викрила підкопу і революціонерам бодай в часті удався їх перший замах.

**

**

**

В недовзі виконали революціонери другий замах дня 1. марта 1881 р. І тут переведене пляну полищено Перовській і вона виконала свою задачу зовсім удачно. Страшна побіда липшила ся за революціонерами... і знов лише завдяки тій притомності, рішучості і змислови орієнтаційному Софії Перовської. Вибух був приладжений на Садовій. На кождий однак случай, колиби він не повівся, розставила вона як резерву своїх товаришів в ріжких місцях з ручними бомбами. І справді цілий плян їх упадав, бо в послідній хвилі Перовська запримітила, що цар виминув Садову. В тій хвилі дає знак до зміни становиськ так що тим разом Олександер не мирав своєї судьби.

В тиждень по замаху її арештували і поставили перед суд...

Стала перед судом спокійна, поважна без найменшої тіни хвальби, не думала оправдувати ся, — проста і смирна, так, що здивувала навіть ворогів. По короткій промові про-

сила лишень, щоби її яко жінку не розлучали від інших товаришів; сій просьбі вволили.

Кару все проволікали і проволікали через безконечних шість днів, хоч як правильно речинець касації і просьб о помилуванні назначено лишень три дні.

**

**

**

В кінці для характеристики тої великої жінки подаємо її лист, який вона написала до своєї матери в передодні цього засуду на смерть, аби її приготувати на той страшний удар.

“Моя дорога, неоцінена Матінко!

“Все мене мучать думки, що діється з Тобою. Моя дорога, Молю Тебе, успокійся не муч ся із за мене, шануй себе за для всіх, що Тебе окружають, а також за мене.

“Я зовсім не проклинаю своєї долі, стрічаю її зовсім спокійно, бо здавна знала і дожидала, що швидше чи пізніше, але так станеться. І справді дорога моя Матінко, вона зовсім не така сумна. Я жила так, як мені казали мої переконання; а проти них поступати я не була в силі; тому дожидаю зі спокійною совістю всього, що мені грозить. Одно, що тяжким тягарем притічує мене, се Твоє горе, моя Матінко; се одно мучить мене і не знаю, чогоб я не дала щоб його влекшити. Голубонько моя, Матінко, згадай, що кругом Тебе є ще велика родина і малі і більші, для яких всіх Ти потрібна, бо Ти велика своєю великою силою. Я завсігди з цілої душі жаліла, що не можу піднести ся до тої моральної висоти, на якій Ти стоїш; та ві всіх хвилях сумніву все піддерживав мене Твій образ. Я не буду Тебе впевняти про своє глубоке привязання до Тебе, бо Ти знаєш, що від самого була завсігди для мене постійною і великою любовлю. Неспокій про Тебе, се було для мене найгірше горе. Я маю надію, моя рідна Матінко, що ти успокоїш ся, простиш мені, у части те горе, яке я Тобі завдаю і не станеш мене дуже лаяти; одно, що для мене тяжке, се Твій докір.

“Цілую Твої руки думкою і на колінах благаю Тебе, не сердь ся на мене.

“До побаченя, моя дорога, повторяю ще раз мою просьбу, не неволь і не муч себе із за мене; моя доля зовсім не така жалісна... щоб Тобі слід було горювати із за мене.

22 Марта 1881 р.

Твоя Зоня”.

Мати Зоні Перовської, що боготворила свою дитину, приїхала з Криму за першою вісткою про її увязнене. Вона бачила ся з нею в останнє в день засуду. Пять останніх днів усе відправляли її під сею або тою вимівкою з будинку слідчої вязниці. В кінці сказали її, що може побачити ся з доночкою 2 цвітня рано.

Вона прийшла; та всю хвилю, як вона наблизяла ся до тюрми, відчинили ся ворота і вона справді побачила свою дитину, але вже на смертнім возі.

З ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧТВА.

I.

Олена Пчілка

Олена Пчілка виступила на українську літературну ниву в кінці сімдесятих років, в самий найтяжший час для українського письменства. Про ті велики часи співав поет Олесь: “Мовчали десь святі під попелом руїни і журно дзвін старий по мертвому гудів”.

Здавалось би що “старий дзвін” навіки прогудів по мерлому і над українським письменством вже деякі легкодухі землячки сміливо ставили хрестик. Достопамятний валуївський акт з 1876 року, з коріннем нищив живій паростки української літератури. І дивно, що всі ті варварські заходи проти українства діялись якраз перед російсько-турецькою

війною, коли російське правительство лагодилося воювати за визволення Славян з під турецького панування. “Росія провадить війну за визволення славянських народів з під чужого панування, а в свої власній хаті забороняє живу літературну мову одному з найбільших славянських народів”. Писав богато про сю справу Михайло Драгоманів. Річ природна, що після таких варварських репресій богато українських

Олена Пчілка.

письменників почуло ся зовсім перебитим державним обухом: деякі переїхали в Галичину і роспочали там літературно-політичну діяльність; лише дехто остав ся працювати на ріднім ґрунті, удержанючи нарід від повної деморалізації.

До таких вірних синів народу — що вистояли таки на своїх становищах, не здали таки рідньої справи в чужі руки, хоч і сипались зо всіх боків ворожі кулі, належать Олена

Пчілка, Борис Грінченко, Михайло Старицький, М. Драгоманов, та скількою інших. Отсє тих гурток рухливих людей, що удержали на своїх власних плечах цілий український народ в російській державі від певного занепаду.

В творах Олени Пчілки є поезія і белетристика, і драматичні твори, а в остатніх працях з'являється і публіцистика. В перших своїх чисто ліричних творах, в “Козачці Олені”, та других дрібних поезіях Олена Пчілка хоч і платить ще велику подать, художньому романтизму чарівної України, але вже таки підходить виразно з питанем про національність, як найголовніші і дуже великої ваги чинник в громадськім житті. Національній справі вона присвячує богато публіцистичної праці, як редакторка “Рідного Краю”. Національність на думку Олени Пчілки не обмежується ся одною лише просто народністю; вона повинна обіймати всесторонне життя нації, прикладаючи нові шляхи до світла і правди. Ось як Олена Пчілка висловлює світогляд в коротеньких віршах на смерть незабутнього брата Михайла Драгоманова.

“Бажали ми народові свободи,
Бажали ми, щоб очі він розкрив —
І як другі всесвітні народи
Для Поступу, для Правди й щастя жив.
І тут над всім, мій брате незабутний,
Здіймавсь твій стяг, — лунав твій глас могутній!

Національність, що обмежується ся одною лише просто народністю О. Пчілкауважала за важкий занепад рідного краю. “З таким націоналізмом можна на місці закиснути”. Ця аксіома була тоді живою темою дня, коли не раз підіймався спір: чи українська література мусить належати до сімейної літератури всесвітніх народів чи лише для “домашнього обхіда” — тоб то для простонародя. На сей спор, що походив більше з реакційних джерел, і дала горячу відповідь Олена Пчілка в своїх публіцистичних працях.

Тут вона не тілько теоретично, але й практично поставила питання рубом і зараз же на нього відповіла, що українська література рано-чи пізно мусить бути виведена з душ-

них рамців лише “домашнього обхіда” та стати в рядах все-світного — особливо славянського-літературного мира.

Пророчі слова Олени Пчілки вже й сповнились, коли в українській літературі розцвілись такі сильні талани, як письменник В. Винниченко, поет Г. Чупринка, О. Кобилянська, та богато других, з котрими не соромно появитись в літературну сімю — цівілізованих народів.

Минули великі часи: згинули всі державні перепони, і тепер Вільна Україна ще довго буде шанувати свого незабутньо велику патріотку, що вистояла таки на рідній ниві — не зігнулась під тягаром гнітучих обставин. Українська література йде і простує шляхом до кращої будуччини, а світливий образ Олени Пчілки в ній, ще довго буде сіяти і світити.

—0—

II.

Наталія Кобринська

Наталія Кобринська (нар. 1855 р.) займає почетне місце в українській літературі, не тільки як талантовита письменниця, але й як “шонерка” українського жіночого руху в Галичині. І Наталія Кобринська ще довго буде з пошаною вважатись як одна з сміливих заступниць пригніченого українського галицького жіноцтва. Становище жінки в Галичині богато ріжнить ся від становища на російській Україні. На кремо і ніколи не було темою дня. Інтелігентна жінка уважає Україні російській жіноче питане ніколи не стояло гостро олась просто за товариша чоловікові в поступовім громадянстві. В партійних справах, жіноче питане також ніколи не відріжнювало ся окремо; всі були заняті одною лише думкою, якби найскоріше скинути ненависний царат, що гнітить всіх однаково, не розбираючи ні мужчин ні женщин. Тим-то в російській революції знаходить ся так богато женщин геройнь,

що сміливо йшли на смерть та тяжкі страждання на рівні з мушиною. “Всім буде воля, як скінемо ненавистний царат” заявляли нераз російські революціонерки, на питанє про чисто жіночі справи. Сей характерний напрям в російській політичній літературі, мав безперечно вплив на літературну діяль-

Наталія Кобринська.

ність українських письменниць. Тим-то письменниці-Українки на Україні в Росії в своїх працях ніколи виразно не ставили жіночих справ.

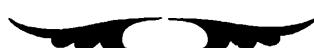
В Галичині справа жіноцтва стояла інакше. Тут політичні та національні утиски були не так важкі, як на російській

Україні, але за те з економічного боку жінка відчувала себе пригніченою. Сей гніт є чисто західно-европейської буржуазної марки і викликав гострий протест з боку українського свідомого жіноцтва. Явним висловом того протесту і була талантовита письменниця Наталія Кобринська.

В літературних творах, в спільніх жіночих виданях, як “Перший Вінок” потім “Напіа Доля” Н. Кобринська виступала загальним оборонцем жіночої рівноправності. Рівне право для жінки як для кожного думаючого чоловіка, і кожнього народу, на принціпі волі, добра й правди, — от що було живою метою її публіцистичної праці. Кромі публіцистичної праці Кобринська лишила ще й гарну колекцію чисто бельгристичних оповідань. Найкращі з них, як “За для кусника хліба”, “Ядзя і Катруся”, “Дух часу”, “Виборець”, були все живими темами для українського галицького поступового громадянства. Ясно та чисто, артистично по майстерськи змальовані герої оповідань з псіхологичного боку.

В остатніх творах Кобринська все таки не вдержалась на чисто реальнім полі а прилучилася до нового, так званого “літературного модернізму”, котрий запанував серед найновійших письменників.

В. Ш.

Іван Франко.

САМ СОБІ ВИНЕН.

I.

“Виставлений на публичну продаж ґрунт під ч. 29, власність Миколи Проця, вартости 150 ринських, у-раз зі всіма господарськими забудованнями (їх було всього одна хата і стаєнка на одну корову, все разом під одним покриттєм з давно прогнилих драниць) для заспокоєння належитості Мортка

Шіндера в сумі 40 · ринських. Хто дасть більше?”

Цілу туту довгу хрію прокричав хриплим голосом возний судовий що заразом справляв службу ліцитатора. За тими словами він прогrimів кілька разів молотком об дошку, поставлену на колоді, що заступала місце урядового стола.

— Хто дасть більше? — по-

вторив він. — Сума викликана 40 ринських!

Довкола стояло кілька мужиків у нужденних сіраках і соломяних капелюхах, а також два-три пейсаті, брудні Жиди. Вони гуторили поміж собою, обзиралися по подвір'ю, на котрім відбувалася та подія, але на оклик возьного ніхто не відповідав.

А на боці коло розваленого плота, сидів на колоді сам Микола Проць, високий, може трицятилітній чоловік, худий як скіпа, з лицем зіссаним нуждою та недугою. На колінах у нього сидів хлопчик-пятиліток, тулячись до вітця і з ляком позираючи на чужих людей перед хатою. А побіч нього стояла його жінка з меншою дитиною на руках і запаскою обтирала слози.

— Хто дасть більше? — кликав возьний, обзираючись. На те приступив до нього Жид — сам таки Мортко Шіндер, і лівою рукою торкнувши ярмурку на своїй голові, сказав:

— Ни, по що, прошу пана, давати більше? Я дам сорок.

— Мортко Шіндер дає сорок! хто дасть більше? За першим разом! — кликав возьний.

Ніхто не обзвивався.

— За другим разом!...

Усі мовчали, чути було тільки, як глухо хлипала Проциха.

— За третьим разом!

Голосні удари молотка об дошку були відповідлю на той оклик. Мортко Шіндер за свої 40 ринських став властителем ґрунту і газдівства, що отаксоване було на 150 золотих ринських, а вартувало що найменше 200 ринських.

— Ну, ти дурний хлоп, — обернувся Мортко до Миколи. — Не казав я тобі — загоди ся зі мною, віддай мені половину

твого ґрунту? А тепер, видиш, я маю цілий!

— Бог тебе покарає за нашу кривду, ти пявко людська! — крикнула, заходячи ся від сліз, Проциха.

— За що мене має Бог карати! Що я не по правді робив? Тебе саму най Бог карає, ти паскуднице, ти. Зараз мені забирай ся з моого обійстя!

Проциха живо обтерла слози й хотіла ще щось сказати Морткови, але Проць махнув на неї рукою і сказав зломаним, глухим голосом:

— Дай йому спокій! Що вже тепер говорити? Нічого не врадимо! Бог нас покарав, бо така його воля... Нехай і так буде! Ходім!

Він устав, узяв за руку хлопчика й пішов, а за ним, розливаючи ся слізми, пішла його жінка з малою дитиною на руках.

— Оттак, куме, вже знов одного газди не стало в громаді, — гуторили між собою мужики на оборі.

— Га, видно допуст божий на мир християнський!

— Ей, говоріть — “допуст божий” — сказав оден трохи порядніше вбраний від інших. — От нарід сам собі винен, тай годі!

— Ей, куме, куме, — відповів перший, — не говоріть так. Добре то, що вас Бог поблагословив, біди не знаєте. А бідний то нехай і найпорядніший буде, то таки двох у одну сорочку нараз не вberе.

— Те-те-те, — відказав багатий, — також пуста бала-канина! Робити більше треба, рук прикладати!

— Ой, чиж то, куме, бідний не робить, аж йому нераз очі з голови лізуть... Але що то все поможе? От тепер ми тут сто-

їмо, а хіба знаємо, чи й на нас, котрого завтра не спаде те саме, що нині спало на Миколу?

— Таке, таке, — відповів богатший. — Не бійте ся, доброму, порядному ніколи таке не станеться, а все якомусь ледащу, як ось съому Миколі! Говоріть що хочите, а я все своєї буду, що він сам собі винен!...

ІІ.

Світ широкий, а де в нім подіти ся бідному, беззахистному?

Микола Проць ішов долі селом мов сновида, а жінка йшла за ним, ридаючи та заводячи, мов за вмерлим. Був парний літній день. Люде робили в полі й по селі нікого не було видно. Далі жінка підбігла і порівняла ся з чоловіком.

— Миколо, куди ти йдеш?

До Свічі, — відповів той по-нуро.

— Боже мій, що ти кажеш?

— Ну, а куди ж тепер іти?

Іншого виходу нема...

— Най нас Бог боронить від того, Миколо! Не говори так! Ади, ось тут живе моя тітка, ходімо до неї, будемо літом робити, а зиму якось перекалатаєм.

— А відтак?

— Відтак... відтак знов будемо робити і чень якось про-жиємо межи добрими людьми..

— Добрими?... Ну, ну, варто межи ними жити! Ні вже, нічого з того не буде.

І Микола пустив ся йти далі. Жінка задержала його за руку.

— Бій ся Бога, чоловіче, що ти хочеш робити? Адже се гріх великий! А мене ж на кого лишиш? А діти?...

— А живши, що я тобі й дітям поможу? Дурна, пусті мене!

Але вона не пускала, і конче тягla його через місток на тітчине подвіре.

— Знаєш що, — сказав вкінці Микола, — коли хочеш, то йди до тітки...

— А ти?

— Я не піду.

— Чому?

— Я не можу й одної хвили жити в тім проклятім селі! Як мя силою задержиш, то повішу ся. Тож ліпше пусті.

— Але куди ж ти підеш?

— Піду на заробок, на Людвіківку до тартаку.

— До тартаку? Господи небесний, таже ти слабий, як комар! Що ти там зможеш робити?

— Не бій ся, щось уже знайду. А там тепер треба робітників, то приймуть.

— А коли ж вернеш?

— Як тільки зароблю, щоби викупити своє добро від того проклятого Жида. Борше ні.

Вона витріщила на нього здивовані очі і трівожно гляділа на нього.

— Миколо, що ти кажеш?..

— Те, що чуєш.

— Алеж то...

Не могла докінчити, в горлі щось давило її, мов камінь.

— Коли буде, то буде, але мусить бути. Або зароблю, або згину, — що мені по такім життю! Бувай здорована!

Він поцілував жінку й дітей і повільнім, нетвердим ходом пішов далі гостинцем. Вона плачуучи дивилася за ним з містка, поки не щез на скруті за горбочком.

ІІІ.

Рік минув від того дня. Знов літо. З погідного неба сонце сипле горячі проміння на високі лисі гори, на зелені мочарки над рікою, на фабричні за-

будовання Людвиковецького парового тартака. Свіча бурить і розбивається об круглясте каміння; на не обрубаних горах мріють смерекові ліси, повиті прозірною синявою млою. Серед кітловини стремить сама фабрика, з усіх боків обсаджена високими стосами грубих ботюків, немов величезним сирим муром. З червоного комина бухає дим і розлягається проразливий свист, в середині фабрики чути скажений клекіт, писк, скрип і ляск парової машини, перемішаний з оглушливим шумом води та криком робітників. А з далека, на вершках гір, лунає тут і там цюкання сокир та грохіт величезних смерек, що падають під тими сокирами.

—Гура! —кричать рубачі, скоро впаде який лісовий велитень, а відтак знов починається цюкання, велитня обрубають з галузя і по утертій колії спускають долі горою на ріку, котра донесе його прямо до машини. День по-за день з усіх верхів навколо лунає те цюкання й той крик, день по-за день сотки лісівих велітнів з хряскотом зсувають ся по голих, шутрованих урвищах гір у долину, щоби там на воді ждати, аж прийде іх черга лягати під не вблаганні зализні зуби парових пил. І день у день чотирнацять пил гризуть кости лісівих велітнів, мов чотирнацять великих, не знищимих черваків.

Між рубачами працює й Микола ось уже з рік. Він став ще нужденнійший і сухійший, але нині рубає з якимсь завзяттям, немов та смерека — його смертельний ворог.

— Чень нині остатній раз, Господи, чень остатній раз! — думає він собі, високо зама-

хуючи сокирою.

Він нині щасливий. В його ремени завиті в шматині лежать у безпечнім сховку 50 ринських, зароблені за рік. 40, рахує Микола, буде Жидови, а 10 на початок господарства. Нині ввечері кінчиться його робота, а завтра він піде домів.

І справді другого дня ще не світ, не зоря, а Микола Проць опинився далеко вже від Людвиковки. Він ішов швидко, аж задихався. Думка його літала в будущині, не хотячи й раз глянути по-за себе, де нічого не зустріла, як тільки недоля та недостаток.

— Насамперед піду до Жида, — думав собі бідний мужик, — викуплю поле й хату, а тоді вже до жінки... Ходи, скажу, час прийшов обстати знов на своїм!

Ота думка додавала сили його слабим ногам. Сонце стояло над заходом, коли дійшов до свого села. Серце забилося в його грудях, коли побачив здалека свою напів розвалену хату й велику коршму край села. Добуваючи остатніх сил, він поспішав до неї.

— Добрий вечір, Мортку! — крикнув він увіходячи до коршми.

— Добре здоровля! А, то ви, Миколо? — сказав Мортко. — Деж то ви були, що вас так довго не було видно?

— Був на роботі, — сказав Микола. — Слухай, Мортку, я тобі маю щось казати.

— Ну, що таке?

Микола видобув з череса шматину, розвязав її й положив перед жидом чотири десятки.

— На, видиш! віддай мені ґрунт і хату.

— Що, що, що? — скрікнув жид і відступив ся. — Ти

хочеш за сорок ринських купити ґрунт і хату! Ха, ха, ха!

— Не купити, але своє відобрati!

— Відобрati- Ов, а то як відобрati?

— Я тобі віддаю, щом тобі винен, а ти мені віддай ґрунт і хату.

— Овва! Ти, бачу, Миколо, десь набрав ся великого розуму! У нас так не йде! Мені за той ґрунт дають 300 ринських. Я хочу чотириста, а тобі дам за двіста п'ятьдесят. Розумієш?...

Мицюла став мов оставпілий від тих слів. Жид, видимо, злякав ся, бо шморгнув до ванькира й запер за собою двері. В коршмі було кілька знайомих мужиків. Ті обступили Миколу, зачали витати ся з ним і потішати його, але він стояв, мов стовп, не зводячи очей з того місця, де перед хвилею стояв Жид. Довго-довго простояв так бідний чоловік, а далі обернув ся до людей.

— Люде, чи то може бути? — спитав він глухим термтячим голосом.

— Щож, кумочку, зробиш Жидови, коли все в його руках? — відказав оден.

— I права нема на того ніякого?

— Нема.

— Га! — сказав Микола і замовк, тільки грубі, пекучі сліззи покотили ся по його блідому, замученому, порохом припалому лиці.

— Люде добрі, — сказав він по хвилі, — візьміть оті гроші, прошу вас, і дайте моїй жінці. Мені їх не треба. Поклонітися їй від мене й кажіть, що незадовго верну. А про те, що тут з Жидом було — ані слова. Чуєте, ані слова!

— Добре, кумочку, добре.

— А тепер — бувайте здорові!

Він насунув капелюх на голову й вийшов. Сонце горіло кроваво-золотим огнем над савмим заходом. Кровавою пасмугою блищаала Свіча серед темно-зеленої рівнини, звиваючись поміж лозами. Шуміла вода по камінню. Цвіріньякали горобці в лозах, а в серці бідного Миколи клубилося горе...

IV.

В тих днях, коли се діялось, у Людвіківці стала ся новина. В одній коршмі коло Долини, що стояла відлюдно серед поля, в ночі вирізано цілу родину арендарську. Один тільки хлопчина майже чудом перевів відтак про різню. Людей, які се зробили, він не знав і навіть не розумів їх бесіди. Впала підозріння на двох Італіянів, що працювали в Людвіківці. Їх і арештовано. Італіяне ті працювали “на спусті”. Се була дуже небезпечна робота. Оден лісистий верх не лежав над водою, так що не було куди спускати з нього зрубаного дерева, бо кругом були зовсім неприступні, величезним камінням завалені дебри. А дерево на тім версі були як-раз найкращі і найрослійші. Директор тартака думав-думав, яким би то способом добрatisь до них, а в кінці придумав спосіб. В пів висоти того верха випливало з під скали невеличке жерело, що малим потічком спадало в долину і клекочучи губилося між скалами, щоб аж під горою вспокоїти ся і впасти тихо до Свічі. Від того жерела директор казав вибудувати спуст аж прямо на фабричне подвір'я. Спуст той — то був по просту невеличкий во-

допровід, зложений з грубих деревяних брусів неначе довжезне корито. Мов струна простиagnув ся він від фабрики по над страшенну камінням найжену та де-куди ожинами й дикою хоптою порослу пропасть аж ген до самого серця противної гори. З дна пропасти водо-провід виглядав, як груба линва, а кобильниці, на яких він опирав ся, виглядали мов довгі жердки, котрі ось-ось захищують ся і впадуть. Тим деревяним коритом текла вода з жерела й за її підмогою лекше було спускати дерево з гори до тартаку. Тільки, що вода сама не могла гнати тих величезних колод, хоч їх обдирало з кори, щоб лекше ховвали ся. Мусіли про те два робітники раз-ураз тягати ті ботюки на низ спустом. Се діяло ся таким способом, що робітник, зарубавши міцно сокиру в оден конець ботюка, чіпляв ся до топориська обома руками, і ступаючи по краю бруса, цілим тілом звішений над страшенною безоднею, волік по ховзкім дні ботюк за собою. Не швидко се йшло і робота була небезпечна, бо скоро або сокира вихопила ся з ботюка, або руки робітника спорснули з топориська, то його ждала неохідна, видима смерть на дні пропасти. Тому то місцеві робітники ніяким світом не хотіли йти до роботи, хоч директор давав за неї по два ринські денno. Тільки згадані два Італіяне згодили ся на те, і справді вже отсе три місяці щасливо з тим справлялися. Другі робітники боялися навіть глянути на них, коли воної, вихилені задом над безоднею, волочили ботюки на низ спустом. Правда, що поруч головного корита покладені були на кобильницях дошки, що-

би вигідніше було ходити, але як би вихопила ся сокира з дерева, дошка не могла уратувати робітника.

Отож, коли Микола вернув назад на Людвіківку, місце двох арештованих було опорожнене.

— Пане директор, — сказав Микола, входячи до фабричної канцелярії, — ось я знов у вас і прошу роботи.

— Роботи? — проворкотів директор. — Еге, добре. Ось тут при спусті є робота, хочеш?

— При спусті? — запнув ся Микола.

— Я тобі добре заплачу, два ринські денno. Хочеш?

Микола задумав ся. Холодом повіяло на нього від тої думки, але виходу не було. Тай прощо йому тепер дбати?...

— Добре, пане директор! — сказав він, — піду на спуст, дій ся воля божа!

— Що, підеш? — сказав директор і глянув на нього здивований. Він сам тепер немов налякав ся Миколової сміlosti.

— Так, піду! — сказав твердо Микола.

На другий день рано коло спусту згромадила ся юрба робітників і доглядачів фабричних. Хотіли побачити, як справить ся Микола з своєю карколомною роботою. Микола був уже в лісі. Там чути було крики та гойкання робітників, цюкання сокир та хряск валених дерев. Ось уже ввалили величезний ботюк у корито. Біле, з кори обдерте, смолисте дерево блискотить до сонця. Ось і Микола. Він перехрестив ся, вхопив у обидві руки величезну сокиру з довгим, міцним топориськом, і замахнувши нею по над головою, зарубав що сили в грубший кінець ботюка.

— Ану, в імя боже! Далі!.. Микола схопив топорисько, схилився, перевісився аж геть над пропасть і за підмогою других робітників рушив з місця.

— Поволи! Поволи! — кричали з долини.

Ботюк досить легко сунувся дном спусту. Микола йшов безпечно крок за кроком. Уже виходив над найстрашнішою пропастью. Боязливіші відвертали очі, не можучи знести виду того чоловіка, що ступав мов по нитці між життям та смертю.

— Боже, ратуй його! — шепотіли робітники.

— Цікавий я, чи перейде? — шепотів директор.

А Микола йшов. Він очима впився в ботюк і в блискучу сокиру, котра мов великий зуб якогось лютого звіра впилася в біле, блискуче тіло ботюка. Поза сокирою та ботюком він не бачив нічого, нечув нічого. Нечув і страху. Лишень здавалося йому, що се він очима держить ся ботюка, а відверни він на хвилину очі від нього, так тут йому й смерть.

Але що се?... Чи рука його тремтить? Чи сокира захолітала ся в дереві? Миколу стисло щось за серце. Вінчув, що сокира за слабо вбита і ось-ось вихопиться. Він хотів зупинити ся й поправити її, але щось немов перло його далі. Вінглянув у низ, у пропасть, і в тій

хвилі в голові йому закрутилося, в очах почорніло і одно-однісеньке слово вирвалося з його уст:

— Боже!

Оден-однісенький крик тривоги вирвався в тій самій хвилі з грудей усіх тих, що гляділи на другім боці. Микола тільки блиснув і сторч головою повалився в пропасть. Зараз на першім гострім обриві голова його роспирслася на кусні, мов розбитий гарбуз.

— Боже! — зойкнули робітники й побігли в долину, хоч знали, що для бідного Миколи нема вже ратунку.

Його поховали за Свічею, під високою горою. Зелена, момичом і польовими квітами поросла поляна, з двох боків обведена рікою, але винесена над нею так високо, що вода ніколи її не заливає, містить у собі його тіло. Свіча прискає й реве довкола, немов у безсильній злости за свою жертву. З усіх боків у задумі глядять високі гори на незначну зелену могилку по однім і на велику фабрику з червоним комицом по другім боці. В ліщині кує зазуля, мов би питала ся: “Хто тут? Хто тут?” А чижик у високім зіллі протяжно відзвоює: “Нещасливий! Нещасливий!” Тільки сердита писана сойка на самотній смереці дразнить: “Сам собі винен! Еге! еге!”...

Тереса С. Малкел.

ЖЕНЩИНА І ВОЛЯ.

Женщина і воля були синонімом в початках еволюції людської раси. Та постепенно, як людство почало свій похід в гору до цивілізації, жінка згубила свою свободу, її позиція в суспільстві змінювалася зожною зміною економічного положення.

I так в початках родинного життя жінка була горою, вона була головою родини. Діти йшли по її імені; вона вибирала собі помічника; мала громада повинувалася її розказам. Сю позицію вона тримала так довго в суспільстві, як довго в суспільстві був комунізм одинокою формою і урядовою і організацією.

Та з часом, як чоловік при помочі камінної сокири поконував своїх слабших сусідів і забирав їх власності для свого особистого ужитку, як колективна власність землі, череди худоби і початкові інструменти продукції, змінилися в приватну власність — положене жінки в суспільстві рівно ж змінилося на гірше.

Як властитель своїх богацтв, чоловік всю силу влади взяв в свої руки. В його посіданю була земля, череди і узброєння, якими він себе обороняв від нападу неприятеля, средства для удержання життя були під його зарядом і він рішав про вибір собі жінки, яка малася ділити з ним його богатствами, місто того, щоб жінка рішала сама. Його бажання зробити певним те, щоб його власність переходила на його діти, були причиною, що чоловік присилував жінку женити ся з одним чоловіком тільки. Під час того, як він провадив боротьбу, полюючи і пошукуючи за средствами до життя, жінку призначив виконувати дальші подрібності його праці — вона доглядала череди, прилагоджувала їду, доглядала дітей, в загалі грава роль наладованого тягарями звіряти під час дальшої мандрівки людства.

Залежність жінки від чоловіка стала ся ще більше необхідна під час другого степеня людського розвою, коли чоловік оснував свою домівку на певнім місці свого мешкання. Пропасть, що ділила працю жінки від чоловіка, ще більше розширила ся: під час коли чоловік дальнє волочив ся по світі, жінка мусіла віддати ся домашній продукції вбраня і других необхідності житевих. Окружена вузкими стінами свого дому вона перша була зіпхнута до спеціальної сфери. Її положене тепер знищено до границь рабства — дім в котрім вона родила ся, жила і вмирала, вже не був її власністю, вона була тільки додатком до його. Вона не могла вибирати собі затрудненя, спеціально відповідного до неї, але мусіла робити те все, що мусіло бути зроблене в границях дому, та помимо того, що вона працювала на хліб, який їла, одежду, в яку вибирала ся, то те все не належало до неї. На-

віть її діти вже більше не належали до неї — вони були власностю батька і писались по імені батька.

Рабство жінки в яке вона впала тревало так довго, як довго домашня система продукції і ручні інструменти праці були одиноким фактором в нашім економічному житті. В протягу цілого того періоду жінка була придавлена положенем, яке не позволяло на витворене нових ідей. Людство тоді не звертало ніякої уваги на нещасне положене в якім знаходила ся жінка, позаяк її неограничена служба була потрібна досягнення людського поступу.

Нова ера для жінки почала ся з приходом механізму в протягу послідного століття. Винахід і застосоване машинерії до продукції зробило необхідним обтяжене жінки тяжкою працею; перенесене її праці з дому до фабрики усунули ті перепони, котрі тримали її в увязненні тільки спеціальної сфери; з повстанем наємної системи праці уможливило і жінці вибирати собі працю після вподоби. Її вічний засуд на житі в домі скінчився, а витворила ся дорога до нового життя більше соціального (громадського) в фабриці. Отворюване нових індустрій уможливило розширити поля її активності, марка, якою марковано (означувано) працю жінки а чоловіка почала затирати ся, а поділ праці поміж жінкою та чоловіком почав вирінювати ся. Побільшено, розширене способності значить більший поступ — жінка була змушена шукати науки і двері до знання почали перед нею чим раз більше отворювати ся. Заробляючи сама на себе і живучи чим раз більше поза домом і часто не залежно від чоловіка і від своєї родини, вона стала залежною сама від себе і взяла в свої руки проблему своєї егзистенції. Пряцюючи рамя в рамя з чоловіком і виконуючи ту саму працю, стала поконувати перевагу чоловіка над собою. Нові думки ввійшли в її мисли, новий сентімент знайшов собі дорогу до її серця — рух о вільність жінок ввійшов в житі.

Чоловік перестав тримати в своїх руках перевагу над землею і морем, звірятам, птахом або жінкою. Зміни, які зайдли в нашій економії заставили людей із найбільше назадницькими думками, признати і ті зміни, які зайдли над жінкою. Заслона яка заслонювала многим світло, постепенно знята зі всіх очей.

Ті окруження стали більше ясними, рівночасно чи не у всіх краях, там де зміна економічного положення, змінила положене жінки в суспільстві, де сходяча зоря індустріальної революції зробила можливим зреалізоване рівних прав і рівної спосібності для чоловіків і жінок.

Зі зміною публичної опінії надійшла і зміна прав і звичаїв. Наші законодавці обкроїли права чоловіка, що до привласнювання праці жінки і до того, що вона заробляє своїм трудом. Вони признали її права мати богатства на свою приватну власність не залежно від її чоловіка; згодились рівнож на признане її цівільних прав дорослої людини.

Та правдою однак є те, що зміна публичної опінії відноситься до прав жінки і її волі, є іще цілком не загальною. Цілковите визволене жінки стрічається ѹ тепер з опозицією в багатьох кружках.

“То не добром пахне отворене дверей до волі жenщині!” — кричать ті, що підтримують на силу пропавший вже режім.

“Право кобіти є в дома. Ми мусим спасті її від неї самої, не допустити її лучити ся з безбожними бунтівниками, що хотять запровадити її в пропасть”. Вони представляють себе за найлучших, а самі незнануть того, що збились з правої дороги жenщини.

Вони підносять свої крики чим раз голоснійше за кожним кроком поступу жenщини. Та се вже останній їх агонічний крик умираючої надії. Спеціальна сфера жenщини швидко зникає з лиця землі. Її колишня позиція в суспільстві не може вже повернутись. Вісімнайцятого століття жenщини не можна застосовувати до життя в двайцятім столітю. Жenщина, як і мушчина були свідками великих переворотів і змін, які перейшли понад людську расу в протягу минувшого століття.

Здобутки жenщини на полі освіти, вистарчають самі на те, щоб потвердити все, що повисше сказано. Ще до 1771 року дівчатам нашим (американським) було заборонено ходити до вільних шкіл, які отворені були для хлопців нашого краю. Аж доперша в 1789 році жenщині перший раз позволено вчити других. В 1889 році було вже не менше чим 175.000 учительок і професіоналісток в Злучених Державах. А вже в 1910 році число їх дійшло до 400.000; три на кожних чотири учителі в нашім краю були жenщини.

Тільки пів століття тому взад жenщина була перший раз допущена практикувати медицину. Нині ми маєм понад 15.000 жінок докторів. В половині минувшого століття більшість з людей думала, що вже конець світови приходить для того, що жenщини дійшли до того, що видерли ся на казальницю і почали проповідувати Христову науку. Ниньки вже 5.000 жenщин по цілому краю голосять з амбон слово боже в ріжних протестанських церквах.

Ще недавно тому кільканайцять літ взад, жenщині було відмовлено практикувати права. Згідно з послідним звітом 4.000 жenщин було допущено до суду і дано право боронити своїх клієнтів в найвисших трибуналах сего краю.

А рівночасно з тим як тисячі других шукали собі вступу до других ріжних професій, ще більше тисячей їх вступало на поле науки, артизму і літератури. Словом жenщина пробудила ся вже здорово з вікового сну; прийшов її час; голосом дзвона рознеслось її поневолене, а час освіти отворив для неї свої двері.

Скорий поступ жenщини в промислі і торговлі став ся ще більше успішним чим в науці. Столітє тому в зад було тільки сім занять отворених для жenщин. А ниньки з 400 занять виконуваних через мушчин в сім краю, тільки сім остало ся, котрих жenщини не занимають ще до сеї пори.

Одна трета часть фабричних робітників є жenщини. Близько 10.000.000 їх обертає колеса нашого народного промислу. А ще столітє не минуло, як жenщина була винятком між наємними робітниками.

Для батьків було найбільшим встидом висилати свої дочки поза дім до роботи. Нинька одна з кожних трох не відданих жen-

щин мусить сама собі заробляти на щоденний хліб. Останні обчислення виказали, що більше як 1.000.000 відданіх жінок шукає роботи поза своїм дому.

В 1853 р. Філадельфія була першим містом, в котрім нанято жінку бухгалтеркою в склепі. Ниніки три четверті всіх бухгалтерів по великих департментових скленах жінки. Число жінок, занятьих ниніки в ремеслі і транспорті, росте з кожною хвилою. Жінку ниніки знайдете ві всіх галузях торговлі від найнижшої до найвишої.

Деб тільки жінка не заняла якого місця рамя в рамя з муциною, вона виконувала свою задачу на рівні з ним, а часами навіть і ліпше від него. Се підтверджує само себе, що жінка лишилась позаду мушини, стала послушним його слугою — тільки для того, що вона була залежною за кожний віддих свої егзистенції від него, позаяк обтяжене тяжкою працею в дому не лишало поля на дальший її розвій. Та в тій хвили, як тільки жінка дісталася спосібності вийти поза вузкі сфери дому на необмежені поля спосібностей на світі, вона скоро розпустила свої крила і великим скоком вперед осягнула позицію, що має зрівнати її з мушиною.

Низький рівень культури жінки в минувшині, що не допускав жінку до бунту проти мушини, поволі вже зникає. Застосовуючи ся до маніпуляції ново-винайденої машини, жінка скоро вчиться уживати сили свого розуму для своєї помочі. На своєму новому становищі жінка поступенно присвоює собі ту висшу, більшу спосібність мушини до всого, котра давала перевагу йому над нею. Жінка навчилася тепер богато про те, як застосувати себе до сучасного моменту, здергувати опановувати свої зворушення, свої нерви та заступити свої почуття до розуму.

Пояснене жінки по чимраз більші права, є натуральний результат, витворений економічним положенем, як рівнож і зростом меткості її ума. Те, що консерватисти уважають для жінки за найбільше, небезпечне, несвідоме і дурне, — те власне є для неї найліпше, найбезпечніше і найсвідоміше. В новому життю, в якому жінка змушена вести перед, вона вже незадоволить ся тим, що колись було для неї вистарчаюче. Того навіть не повинен ніхто сподіватись, щоб ті старі права, закони і звичаї, які колись були застосовані до колишнього, мало розвиненого її світогляду, — вистарчали в теперішньому її положенню.

Незадоволене жінки з її сучасного положення в суспільнстві, є цілком оправдане, як що взяти під увагу ті повинності, які суспільність вкладає на неї до сповнювання. Жінка, заробляюча сама на свій хліб, потребує більшої волі для самоділання, ліпших цивільних законів, політичних прав і рівної спосібності з мушиною ві всім, бо вона зрозуміла, що та нерівність, яка тепер ще існує, передовсім є відвічальною за всі її неповодження і терпіння. Вона працює так тяжко і так довго як і мушина, і для того не хоче працювати за половину того, що дістає мушина. Питане істновання є тяжим до розвязання для жінки. Вона вже більше не працює тільки для того, щоб “трхи” помочі жінці, щоб було на дрібні видатки. Одна десята всіх жінок за-

робляє тепер сама на себе. П'ятьдесят два процент мають ще до удержання одного або і більше членів зі своєї родини. З того нужденого зарібку, що вони заробляють, менше більше 95 процент йде на повисшу ціль і для того їм тяжко приходить ся зводити до купи кінці. Тому й не диво, що вони неспокійні.

Найбільші зацофанці мусять зрозуміти те, що щось мусить ся зробити для жінки, щоб її виратувати з над пропасти, над якою вона тепер стоїть. Ми не можемо взяти її назад до дому; розвязане її положення реакційними способами не є цілком легкою справою. Се було можливе тільки п'ятьдесят літ тому в зад, тоді як поява жінки на ринку праці викликала заздрість і злість в мужчині.

В тодішньому часі мужчина все ще покладав надію, що він позбуде ся жінки, як такої, що сама на себе працює, він бачив тоді ще багато спосібностей, які помогали йому в гальмованню її поступу. Привязаний до старих традицій і навчений думати по старому — чоловік звичайно трактував свою співробітницю жінку з висока. Її не допускано до заводових юній і виключено з професіональних кругів.

Та з тою хвилею, як число жінок, котрі опустили вузкі сфери дому, до діяльності поза дому зросло в міліони, тоді мужчина з професії, а головно з індустрії зрозумів, що жінка прийшла на ринок праці, щоби остати на нім на все і її з відти вже не можна викопати, він зрозумів рівнож і те, що чим більшу опозицію буде ставити проти неї, тим низше впаде він сам.

Зміна, щодо відношення суспільства до жінки мусіла настути, реформи мусіли прийти. Трохи згодом по горожанській війні робітники признали за конечне приняти жінку в свої ряди. Ті, що найбільше натерпілися ріжких утисків самі, були перші, що зняли подвійний утиск з жінки. По всіх лучше зорганізованих заводах жінку принято в члени на тих самих засадах і на рівні з чоловіком. Ту нарешті здійснено подвійні змагання жінки.

Вільні професії помало пішли слідами заводових організацій. Жінки доктори є нині члени, в цілім значінню того слова, своєї професії, допущені до шпиталів і операційних саль, медичних нарад, як рівнож зістали приняті до всіх докторських організацій. В других професіональних заводах, як журналістів, адвокатів — скрізь зістали рівноуправнені.

Мусимо зазначити рівнож і те, що так в кругах робітничих, професіональних, як і у всяких інших, жінка навчила вже мужчину оцінювати її після дійсної її вартості. Коли Елізабету Блеквель, першу жінку докторку, не допущено до практики в шпиталах, вона отворила свою власну клініку, і помимо всякої опозиції на шляху здійснення її цілій, помимо того, що доктори жінки зорганізували лігу з аптекарями, які не принимали її рецептів (записок), вона помимо всего того вийшла побідоносною, промостила шлях не тільки для себе, але і для всіх прочих жінок докторів.

Великою несподіванкою було для мужчин-робітників, як ті вийшовши на страйк, побачили, що жінки рівнож покинули роботу. А коли мужини не приняли їх в свої юнії, то жінки

страйкарі заложили свою власну юнію, і тою своєю акцією доказали, що вони не шукають собі спеціальних привілеїв, але вповні готові взяти всяку відвічальність, що стойть у звязи з їх акцією.

Прийшовши на ринок праці, щоб на нім остати, жінка бажала поступати в перед, шукала спосібності до дальнього свого розвою, бо бачила, що се конечно потрібне в дальшій її боротьбі за свою егзистенцію. Теперішній бунт жінки є спадщиною її попередниць, які завсідги бунтовали ся проти істнуючих порядків, як що ті не йшли в парі з поступом світа.

Міліони працюючих в індустрії бухгалтерів, стенографів, жінок з вільних професій, музиканток і артисток промошує шлях до дальнього поступу для свого пола. Як ми вже повисше згадали ті спеціальні проби, через які жінки перейшли, виказали їх знанє, підняли їх аспірації і помогли їм зрозуміти правдивий стан свого положення. З уразою відносять ся до останків минувшина, які мушчина ще й тепер старає ся ставити на їхньому шляху до поступу, і взявши в свої руки справу направленя зла минувшини, вони без всякої боязни визивають мушчину до ображунку:

”Як довго ви ще думаєте продовжати вашу недбалість і ваші методи минувшини? Коли ви вже раз думаєте злим всім покінчити? Тримаєте нас в неволі! тільки міліонів, які ще до того зростають о 50 з кожною годиною. Ми хочемо рівної спосібності з вами у всіх справах, працях людського житя. Ми хочемо отвореної дороги на полі політичнім, як рівнож і на економічнім. Ми не можемо прискорити нашої дозрілості без політичної рівноправності. Ми не можемо підлягати і жити після тих законів, які ви мушкини для нас ухвалюєте. Наша праця на економічнім полі зробила нас здібними до того, щоб ми самі собою правили”.

Не тільки жінки, що самі на себе працюють, бунтують ся; в їх ряди стають вже рівнож і жінки сповняючі домові роботи. Жінка вже не є задоволена зі спеціальної сфери, дім вже не є більше тим, чим він був в минувшині. З хвилою, як індустрія витягнула її з него, а молодше поколінє віддане зістало під опіку публичних шкіл, дім зістав ся нудним місцем для жінки до життя. Домова робота стала ся тягарем для неї, бо не є згідною з сучасним поступом. Її обридло вже те шурованє, мите, пранє, варенє і чищене старим давним звичаєм, по перше — позаяк вона все ще мусить уживати давніх ручних метод в свої праці, тоді коли всі інші робітники приноровили ся вже до сучасної хвилі, до машинерії, і подруге — позаяк її праця робить ся даром і, в очах суспільства, не має ніякої вартості. І ту власне лежить ціла причина чому девять десятих жінок, що сповняють домову роботу, шукають діяльності поза домом.

Під час коли жінка-робітница усталила ся на стало на економічнім полі і зорганізувала свої юнії і ріжні оборонні організації, то рівночасно жінка доглядачка дому звернула ся до ріжних організацій добродійних і горожанських клубів, щоб там задовольнити зростаюче в неї бажанє до соціальної свідомості.

В своїх ріжких змаганнях всі жінки прийшли до того самого заключення — що економічне і моральне добро суспільства полягає богато на політичній адміністрації і на законодатних тілах. Їх власний досвід каже їм те, що поки вони не будуть цілковито висвобоженні політично, то помимо їх діяльності на кожнім іншім полі, — се буде самовбійством в поступі нації.

Домогання їхні за цілковитим висвобожденем жінок не є фантазією кількох зблудивших з правої дороги жінок, як се часто поборники жіночого руху старають ся в нас вмовити, але, проти, се є велика загадка, яку часто повторювано в минувшині. На кожнім новім степені людського поступу зміна економічного положення, викликала в соціальніх відносинах і політичнім устрою суспільства. Жадання політичних прав через дану клясу, все були оперті на економічнім розвою тої кляси.

На початку нашого національного відродження не посідаюча жадного багатства робітнича кляса була не допущена ні до голосу ні до жадних політичних прав, і була поневоленою так довго як довго її роля не мала ніякого впливу на націю. Але, коли індустрія розвила ся, і зцентралізувала ся в кількох руках, а число тих, які навіть пяди землі не могли назвати своєю, зросло в мільйони, аж тоді доперва тим, нічого не посідаючим робітникам, дано право голосу і голосовання в справах держави.

(Далі буде).

Марко Вовчок.

КОЗАЧКА.

(Докінчене).

IV.

У-ранці йде Олеся дружок збирати; куди вступить, усюди відмовляють, інші аж плачуть. Декотрих то матері й не пустили в дружки, декотрі й самі не пішли, а які і йдуть, то все зітхаючи та жалуючи Олесі: — Не веселий дівич вечір у нашої молодої!

От і повінчались; ходять по селі та на весіллє запрошують. А тут проти їх саме йдуть люди, — з ярмарку вертаються. І Петро Шостозуб, і Андрій Гонта, і Михайло Дідич, і ще скільки людей. Петро з сивою паровищею рушає по переду. Се був дід дуже старий, білий, а про-те чуйний, високий і прямий як явір; очі його близкучі, як зорі; їде собі поволи

тай питав стрінувшого чоловіка: — А що се за весілля в нас скоїлось?

— А се, каже той, — чокійного Хмари дочка звінчалась з Іваном Золотаренком.

— З Золотаренком? та який же то Золотаренко?

— Кріпак, пане Петре! вот — Сухомлинського пана підданий.

Засмутився старий Шостозуб, дуже засмутився і не сказав нічого, а другі аж крикнули з жалю та досади.

Тут молоді зрівналися; треба було вже перш усього привітати їх, як Бог велів. Вони поклонились, на весілля просяять.

Петро підняв високу шапку. — Боже вам помогай! — каже. — Нехай Господь щастить долею, щастем і здоров'єм!

Молоді дякують. — Просимо ж, добродію шановний на весілля!

— Ні, молода княгине, не піду до тебе на весілля: не подібна річ для мене, старого, по весіллях гуляти. Дякую за ласку!

А Гонта Андрій, чоловік добряга, тихий був, і каже молодому: — Ой Іване, Іване Золотаренку! що ти зробив, мій друже? Хиба в тебе розум дівочий, що вповав на теперішні часи, а що опісля буде, не подумавесь, тай запропастив і дівчину, і усе її племя-нащадок? Тим то кажуть: — сирота вільно і втопиться.

Тай похитав сивою головою.

— А чому ж на весіллі не погуляти! — озвавсь Опанас Бобрик, узявши за боки. — Жаль, та не вернеться! Хоч погуляймо!

— Стара необачна голова! — каже Петро, — схаменись! Тиб приступив гуляти і там, де добрі люди сумують і плачуть дуже!

— Та що ж, пане брате! Плачеш-плачеш, та й здохнеш!

— Не звичайно жартувати, пане Опанасе, — гукнули всі разом, — коли таке діється! Ти свою сиву голову пошануй, коли не шануєш козацтва!

— А нуте лиш, годі вам! От справді розгримались, як

на дурного! Не йти, то й не йти — і не піду; а дочка козачка, треба б і танців козачих; та з вами не зговориш — шкода!

Молоді стоять і очей не зведуть.

— Нехай же Господь дає долю добру і талан. Щоб були здорові, як вода, а богаті, як земля! і вік вам довгий, і розум добрий, красні молодята!

Поклонились старі та ї рушили собі до домівок, а молоді своєю дорогою пішли.

Засмутились голубята. Озглянулись між собою: він поблід на лиці, в неї очиці отяжіли слезами, — і пригорнулись одно до одного.

— Кохане мое! — озвався він стиха, — така в мене думка, що я тобі світ завязав!

— Милий мій, мое подружже дороге! відповідає Олеся, — що нам Бог дастъ, те ѹ буде! аби в парі з тобою вік ізвікувати!

V.

Другого дня пішли панам поклонитись. Не почула Олеся ні привіту, ні совіту, ані любого та веселого погляду не побачила. Пани такі якісь сердиті; а горді — аж надуваються. — „Будь покірна, — наказують, — та до роботи панської щира!” — І чудно, ѹ сумно було Олесі таке слухати! А далі ѹ страшно стало, се справдішня невільниця вона буде!... І марно її літа молодії перейдуть, марно пишная краса зів'яне в щоденній тяжкій роботі — у неволі!...

Ідуть до дому улицею, — як же глухо та сумно по селі, Боже милий! Спомянула Олеся: бувало вона в своїм селі іде — той привитає, другий на здоровле спитає, і дітвора бубонить. Бувало тільки сонця крайчик засвітить, уже ѹ брязкіт, і гамір по селі, рух, стук — живий люд! А тут, хто і стрінеться — понурий, неговіркий, печаливий.

Свекруха рада Олесі, як рідній дитині: не знає де її посадити, як пожалувати; та все не розвеселить Олесеного серденька. Була стара вже, до того змучена тяжкою працею та недостатками; то ѹ веселої мови від неї не почула молода не-

вістка. То розкаже яку пригоду людську, то на своє нещастя заплачеться, тільки ѹ добрить, що той світ, ніби вже в сьому пишному, красному світі нема ні добра, ні краси, а ні правди.

Коли б хоть з чоловіком словечко перемовити, так не ввірве ѹ годинки вільної: то те він робить, то те, то іде, то їде як гість до дому навертає.

Та що далі, то все гірше. Почав пан хату будувати; десь прикупив сімю людей, то треба було хати — „Ти, — каже Золотаренкови, — іди в двір; у тебе не велика сім'я, а скочеш, то ѹ сам собі збудуєш: ти богату взяв.”

Перетягли їх в двір, а тут Бог дав дитину, хлопчик народився. Пригорнула Олеся синяtko до серця, облили її дрібні сльози. — „Сину мій! дитя мое кохане! погуляв би ти в світі, полюбував красу і пишність світову, дізнав би втіхи й розкоші сьогосвітної, та гірка твоя неволя буде! Ще в сповіточку загримають тебе, змалечку застукають, — не розвинешся, дорогий мій квіте, і зівянеш у зелепочку.”

VI.

Живе Олеся рік і другий, і третій, і четвертий. Благословив Господь діточками: три сини, як три соколи. А що намучилась вона, що сліз повиливала над ними — Мати Божа! Сказано, у дитини заболить пупчик, а в матери серце. Іде на панщину, мусить іх лишати, а діточки — одно не говорить, друге неходить, а трете не вміє сидіти, — дрібненькі, доглядати ні кому, бо свекруху того ж таки року, як Олеся віддалась, поховали. Пересумує день у роботі, у вечер біжить — що там мої діточки, як? А серце мре... непевна вона, чи діток застане живих і здорових. Хиба таке не бувало, що в однії жінки разом два сини втопились, граючись коло ставу на березі?

Підрошли діти, збулася сього клопоту, так друге лихо приспіло: то пан Семенка, то паничі Йвася шпірують — не додив, то пані гримає на Тепка — біг коло неї, не вклонився. Що-дня Божого діточки її, як бубин збиті. А хоч коли мене

день без карності, все неспокійно, все серце смутилось, все горя та лиха сподівається.

Тільки що діти літ стали доходити, що вже матері і втіха, і поміч, позабирали їх до покоїв. З того часу більше не було веселої хвилини, а ні спокійного спання Олесі: і в день, і в ночі перед очима чорняві хлопченята, потемніли, поблідли, привиджуються: самі в покою сидять мовчки, без гуку, без гомону, без забавок, тихенько; аби поворушились, аби словечко між собою заговорили, зараз ѿ пани гримнуть: — Що там за гомін! Ось я навчу вас тихо сидіти! — Сполохнувшись голубяточка, та ѿ стихнула.

Що- дня Божого умивається Олеся дрібними слізами: — діточки мої! квіти мої! повяли ви в зелепочку!

Яке було добро — продали, а гроші розкотились. Чи мало ж на таку сім'ю треба? а пані не дає нічого, та ще й гнівається. — Ти, — каже, — повинна своє мати: ти богатого батька, є всього доволі! Коли тобі жалко дітей, то задягай сама, а в мене ѿ без вас богато розходу.

Чоловік з нудьги зовсім занепав здоровлем, отупів якось, нічого ѿому не страшно, не боязко, не болізно стало; а перше з великого жалю так бувало ѿ умирає. Не оден раз Олеся благає ѿного було зі слезами зглянувшись на діточок — не губити їх, як він у великому горю, не памятаючи себе, стрімголов бувало кидається з хати, блідий, очі блищають, такий, що ѿ подивитись на ѿного страшно, — та любими словами, ласкою і вгамує ѿного, що бувало обійме її ѿ діточок, до себе пригорне, та ѿ розіллється слезами.

VII.

Якось горювали в купі, коли несподівано лихо спало, та що найтяжчее: став пан у дорогу ладитись, аж за Москву, і Івана Золотаренка з собою брав. І не просились, бо такий невірний був, немелосердний, що дурно ѿ голову було клонити.

— Діти мої! — прощається Іван. — прощайте, соколи мої ясні! Шануйте матір, любіться між собою, нікого не крив-

діт... прощайте, діточки мої любії! Жінко моя кохана! не поминай лихом мене нещасного, що втопив тебе в безодню та й покидаю. Відоллються мені твої слози!

Олеся й не плаче, стойть біла, як хустка, не зведе очей з Івана, не випускає його із своїх рук. А тут пан кричить: — Хутко, хутко! — Пригорнув Іван до сеця Олесю в останнє, та й побіг. Тоді Олеся мов до памяти прийшла, схопилась — вже нема, далеко; тільки порох слідом клубочиться, а коло неї дітиплачуть. — Діти мої! — скривнула, — діти мої! тепер нема в вас жадного заступника, нема помагача, сами — самісенькі зісталися у світі!...

І справді — бувало хоть гляне в любії очі, щире слово почує, пригорнетися до його, посумують у купі, все було лекше, як мала коло себе прихильну душу, вірне серце; а то зісталася, як та билина в полі. В селі хоть не без добрих людей, та кождий зі своєю напастю змагається, свою біду оплачує. Звісно вже, панському не те, то друге, а допече; то ніколи чужим лихом біткатись. Хиба стара тітка прибіжить. Вже стара така, зморщена, як сухе яблучко, а все тупає та гомонить, — то хіба вона приплететься та поплаче з Олесею, поблагословить її діточок.

Так то проживає Олеся, працюючи без спочинку; так і рік цілий минув, як одна година. Все на панщині, в роботі. Пані така, що й відпочити не дасть: роби та й роби! Де вони на роботі, то й вона туди вийде, і столичок за нею винесуть; сяде та все картками роскидає: се вже в неї перша була забавка; сидить, тільки очима обводить та вигукує: — Робіть діло! робіть! не лінуйтеся!

Якось то вирвалась Олеся, пішла до тітки відвідати стару в недузі; а того дня був у селі ярмарок. Бачила Олеся своїх подружок: якіж то молодиці стали! так то убрані гарно, а пишнуться, як повні рожі; і чоловіки коло них, і діточки: декотре коником грається, декотре орішками пересидає, а більшенькі новими чобітьми рипають і весело кожому в очі поглядають. Олеся стойть у старій свитині, стойть сама-одна... розлучено її з чоловіком, діточки її стомили ніжечки, заклопотали головоньку, догаджуючи панському плем'ю, як лихій болячі.

Нема в їх ні забавок, ані іграшок дитячих, нема й одежини про святий празник; і мати вернеться — нічого не принесе, щоб їх звеселити, щоб утішити своїх діточок!... Такі то думки взяли Олесю; а до неї то Ганна підійде, то Мотря, то Явдоха, все знакомі, ще дівчатами гуляли: і говорять до неї привітно, і про діток роспітують; тая бубличка їм дає, друга маківничка. — Спасибі, спасибі! — вимовляє Олеся, обливаючись слезами. — Як ви мене забули, то нехай вас Бог не забуде!

VIII.

Минув і другий рік — від чоловіка нема вісток, як у воду впав. Сумувала Олеся, сумувала, та задумала до пані йти, бо їй частенько листи ішли.

Ввійшла до покою; пані сидить і грає на картах, непомітила її приходу. Глянула Олеся коло себе: се той самий покій з сигарами, де вона була молодою, убрана, уквітчана, — сама, як квіточка свіжа, а теперички?... Боже мій милий! Чи сеж вона? Стоїть якась пристаркова, замучена молодиця, печалива, боязка... Усе пригадалося Олесі: — Пропав мій вік молоденький!

Кланяється: — Пані милостива! будьте ласкаві, скажіть мені, що мій чоловік на чужині, як проживає?

— Боже мій! — скрикнула пані, — збавила мені усе гаданнє! Бодай ти добра не діждала! Чого в вічі лізеш? Чого тобі треба?

— Маєте від пана листи... що там мій чоловік, Іван?

— Яка розумна! Хиба отсе панови нічого більш і писати, як про твого чоловіка? га? Що він та як він! Служить — тай годі!

— Чи привик, пані милостива, чи здоровий?

Ввійшли паничі, слухають та й посмішкуються, а пані аж зареготала.

— Та що ти собі думаєш! — крикнула на Олесю, — пан буде мені писати, чи здоровий твій чоловік! Мабуть, ти пьяна, або з роду така навіджена. Іди собі геть, іди! Виженіть її!

Паничі кинулись оба, та ѿ вишхали її за двері.

— Вже не побачу Івана і не почую про ѹого, — думає Олеся. — У нещасливу годину пізналися ѿ покохалися!

Коли так неділь у дві, або в три, прийшов лист від Івана. — Чи живі, чи здорові, — пише, — діти мої любії і ти, жінко кохана? А я то все хворію; вже б і помер, та зміцняє мене надія вас побачити і свою рідну Вкраїну. Як то ви живете - проживаєте? Шануйте матір, кохані сини мої, любітесь широ! Нехай господь вас усіх благословить! Нічого мені вам гостинця післати: хоть я ѿ ходжу у срібних гудзиках, а про те нічого не маю. Часом пан у гостині сидить, то я голодувати мушу, як не нагодують добрі люди. Що ѿ казати! Кому не було добра з малку, не буде ѿ до останку!

Таке ѿ тобі щастє, як мені, Іване мій! — каже Олеся плачучи. — Колиб же я була письменна, я б до тебе безконечно листи писала, що дня посылала, а теперички комусь треба поклонитись та попросити. Чи напишеш ж так сумно і широ, як мое серденько чує?

Пішла до дяка просити. — Добре, — каже, дяк, — я напишу, а що мені за те буде?

Глянула вона на ѹого: червоний такий, пикатий, веселий, — мабуть гуляти любить і горілку вживає: нема надії, щоб попинно взяв.

— А що ви, добродію, схочете? — питает.

— А що я схочу? Даси два золотих і кварту горілки?

— Добродію! будьте ж ласкаві...

— То ѿди до інших, а нас не руш!

— Пишіть, пишіть уже, Господь з вами! Він нашого листу дожидає...

Почала казати, а дяк пише. Більш вона сліз вилила, як словами промовила, та так то вже сумує бідна, що дяк тільки головою трясе, а далі ѿкаже: — Чуете, молодище? Дасте мені тільки дві двадцятки і кварту горілки?

— Ой добродію! та будьте ж милостиві, треба ще писати... ішче не все я прооказала.

— Я напишу, напишу... годі... а ти не принось двох двадцяток, не треба!

— Як же, добродію? Що ж ви візмете?

— Нічого! — крикнув дяк ніби з досади, та зараз стих і каже: — Скінчу, та ходім вищемо по чарці з горя та лиха.

— Дякую за вашу ласку, добродію, а пити не хочу. Нехай Мати Божа дає вам і талан гарний, і здорове. Спасибі вам!

— Та давай уже, молодище, я твій лист по пошті пущу. Де тобі справлятись!

— А що треба за се дати?

— Нічого. Люде знакомі, то й так візьмуть.

IX.

Післав дяк до Івана лист, та невідомо, чи бідолаха його бачив, бо хутко прийшла звістка від пана, що Іван умер. Та ще писав, щоб слали до його старшого панича і якого там хлопця послугувати. А меншого панича звелів на столицю виправляти.

Почав ся клопіт у дворі, збрають паничів у дорогу. Сталі й слуг їм вибирати. Як раз напали на Золотаренченків. Казали Олександру покликати. Тільки тогди й згадали про неї, а то ніхто й не спомянув, яку їй Господь велику тугу послав.

Прийшла вона; пані й каже: — Зряжай синів у дорогу, з паничами поїдуть. — А вона стойть, дивиться пані вічи, наче не розуміє; тільки зблідла, як крейда. Пані розсердилась;

— Що ти, глуха, — кричить, — чи німа?...

Упала нещаслива, не зможе й словечка вимовити, тільки руки здіймає, ридаючи.

Як розлютується пані, як накинеться на неї! — Та я тобі й те і те зроблю! — Так то вже напустилась, неначе вона яку велику шкоду вчинила — свою рідну дитину пожалувала, що вже сам Господь звелів своїх діток жалувати, а її зганили й обидили, і з покоїв вигнали! Що чуло її серце змучене, ніхто того не знав, ніхто й не спітав.

Треба синів на чужину зряжати. Чи вернутися вони стару неньку поховати, чи, може, як їх батенько, сами там поляжуть, що й головки ніхто не оплаче! А може, зледащіють її діточки, її соколи ясні, що тепер виряжає хороших, добрих і щиріх, а доведеться може, таких побачити, що бодай не діждали нікому! Хто їх порадить? Хто на розум добрий навчить? А ти нікому!

тут ще недостатки та нужда гіркая, що ні з чим і вирядити: ні сорочечки, ні одежинки годяшої. Що було, останнє яке добро, продала—діток наділила, і на смерть собі нічого не зіставила.

В останнє спочили сини, а вона пильнує, а вона пильнує цілу ніч над ними, тихо та гірко плачуши. Останню нічку ночують! Скільки то часу мине, поки вона знов побачить любих хлопят, та чи ще коли побачить?...

От уже й сонечко сходить... дзвякнув дзвонок... Веде Олександра діток, обливаючись слезами, та все тільки благословляє їх та хрестить...

—Паничики! — промовила до паничів, кланяючись у землю, — будьте милостиві до моїх хлопців!

А паничі й одвернулись.

— Мати Божа! — крикнула Олександра, рідаючи, — я тобі своїх діток уручаю!... Сини мої, сини мої!... — тай звалилась, як трава на гостру косу.

X.

Коли кому вік щасливий, то й довгий, кажуть; так і Олександрі: проговорювала ще скільки літ сама з малим Тишком. Про старших синів і чутки нема; може, що й пишуть паничі, та пані не каже.

Пані тим часом село продала та переїхала у місто жити. За нею й Олександра мусіла їхати, і там ще скільки людей. Як би хто зізнав, або схотів її напоумить, то вона вдовою була б ізнов на волі, не крепачка; та що вже тепер по тій волі!

Олександра так занепала злоровем, що й робити не здуває, а пані гнівається: “Дурно, каже, хліб мій їси!” А далі так уже розлютувалась: “Іди собі, — каже, — куди хоч. Коли ти робити не здуваєш, то й істи не проси. Іди собі з двора і хлопця бери!”

Вийшла Олександра з панського подвіря, і Тишка за собою вивела. “О, — каже, — панське дворище! бодай нічого доброго зроду-віку в тебе не вступило!”

Пішла найматися; та щось із тиждень по під тином ночувала, поки собі місце знайшла в якогось коваля. А сей коваль

такий, що хотьби й паном йому бути: лихий та сварливий, Господи милосердний! І жінку лає, і дочку; а як спянчиться, то всі вікном утікають: зараз битись! Та ще й кричить: — А чому мені жінку не бити, або кого іншого? треба всіх бити, бо й мене бито! — Хіба я тому винна? — плаче жінка. — А як же не винна? одно за одного мусить одвічати! — Оттакого коваля викували!

Колиб хто побачив, несе було на гору ведра з водою стара убога жінка, а за нею чорнявий обшарпаний хлопчик сказе, — чи пізnav би хто Олександру, багату козачку, пишну дівчину?

Не послужила й місяця — занедужала; жене коваль з хати. Куди йти? Поплелась у папський двір; тільки що в браму вступає, а пані й стрічає її лихими словами: — Що, — каже, — згодувала собі синка злодія! Обкрав твій Семенко панича! Та підожди лишень, підожди! а ти чого прийшла? Не здужаєш? Женіть її з двора, женіть!...

Вивели Олександру з подвіря тай кинули під тином без помочі, саму із малим Тишком. Плаче біднесенький хлопчик, плаче!

— Боже ж мій милий! Мій Семенко — злодій!... Ой Семеночку, Семеночку! дитино моя добра й щира! Яково то мені чути таке за тебе!... Батько ж тобі наказував... Сину ж мій нещасливий, спомяни свою неньку стару!...

А Тишко не розуміючи, обійма її, та все вмовляє: — Не журіться, не плачте, Семенко вернеться. І Семенко, і Івась, обое прийдуть. — Та вмовляючи неньку і заснув коло неї.

XI.

Благословилося на світ. Прокинувсь Тишко тай пішов просити... Дивиться Олександра, як її дитина рученята простягає до людей; як хто копієчку дасть, хто бублика, інший чорняву головку погладить, а інший одіхне — все бачить Олександра...

Коли ось підійшов якийсь муж до неї, тай питає, чого тут лежить, чия вона. Розпитався про все. “Ходім, каже, до ме-

не, поки одужаєш”, і провів її до своєї господи з Тишком.

Він жив собі з ненькою в куні; удовець був і дитиночку мав маленьку, дочку. Вони міські були, міщене і заможні, — всього було до схочу. А що вже добрячі, то нічого й казати! За тиждень Тишко налився, як червоне яблучко, так і качається по дворі. Олександра, то не натішиться, — одужала, одмолоділа.

— Наймись у нас дитини доглядати — кажуть їй, а вона й душою радіє. Нанялась. Живе в їх тихо й спокійно; усе б добре, та думки про Семенка її сушать... — Е, е, — каже хазяїн, — чого журиєш? Може ще не така біда, як ти думаєш. Розпитайся, де він служить, як у панича, то, має бути, панич простив.

Увечері нишком, щоб пані не побачила, пішла Олександра й розпитала двірських людей. Тільки й чули, — кажуть, — дуже твого Семенка катовано, а таки зоставив панич при собі його.

— А що? — питает.

— Та добре вісти, паночку, — каже Олександра, плачуши, — кращих не почую.

— Годі плакати, небого! Панічі не вікуватимуть на чужині, приїдуть і синів побачиш. То придбай їм що небудь, щоб дякували матері.

А вона вже й скрипку купила, пошила калиточку, та все складає туди гроші: — Се моїм діточкам буде! — думас.

Прийде хазяїн з торгу, то було й кличе: — А іди лишень, небого! Ось тобі новенький карбованець, поміняймося на старого.

Біжить Олександра, міняється; дякує йому, Боже, як! Та радіє, як та мала дитина. Полюбове новенькими грошима, що так аж сяють, і сховає знов діточкам.

Треба хазяїну кудись далеко на хутір виїздити; кличе й Олександру з собою. Та як би то пані пустила!

Іде до пані, щоб бумагу й дала; а пані: — Не хочу я, не дам тобі бумаги і їхати не пущу. Ти повинна мені платити. Скільки береш?

— Два рублі в місяць, пані.

— То плати й мені два рублі в місяць, так пущу.

— Требаж мені зодягнутись самій і хлоща зодягнути.

— А мені треба ще й більш від тебе. Ти яку небудь свитину нахопиш, тай байдуже, а нам треба жити по людськи. Як не даси двох рублів, то й не пищу.

І не пустила.

— Дай уже її два рублі, — каже хазяїн, — а ми тебе не обідимо.

Так пані вже каже: — Хочу три рублі, та, може, й за три ще не пущу.

Уже й сам хазяїн ходив, просив. — Не хочу, тай не хочу! — Сам і поїхав на хутір. — Бодай, — каже, — таких і не знати, й не бачити, як твоя пані!

XII.

Знов забрала в двір Олександру. Тишка узяла до покоїв, а до матері було й не пустить, хиба нишком прибіжить на годинку.

Вже тяжко нездужала бідна Олександра; лежала сама, і води нікому подать; лежала і смерти дожидала. Не було нікого коло неї, тільки старий недужий ключар панський сидів у хаті.

— Братіку мій ласкавий — промовила Олеся, — покличте Тишку, нехай я поблагословлю свою дитину: уже мені Господь смерть посилає...

— Нема вашого Тишку, сестро: я бачив, запанією поїхав.

— Нехай же його Мати Божа поблагословить! — загово-ла плачучи. — Дитя моє кохане!... Діти мої, діти! Є вас, як цвіту, по усьому світу, тільки вас коло матері нема потомлені віка звести! Викохала я вас лихим людям на поталу... Деж ви, мої голубята, мої соколи ясні?

Якось старий ключар змігся, та людей закликав. Увійшли люди в хату. Вона глянула: — Підведіть мене, добре люди!

Підвели її; зняла вона з себе калиточку з шиї, тай дала

їм: — Се моїм діткам... шість карбованців... оддайте... Хто має божу душу, навчайте мого Тишка на все добре!... Не обіжайте бідного сироту... (а слізми так і зрошається), будьте до його милостиві!... Смерть мене постигає саму... Виховала собі трох синів милих, як трох голубів сивих... та нема їй одного коло мене... Сини мої!... Діти мої!...

Та як жила плачуши, так і вмерла плачуши.

А пані така, що їй поховати добре не хотіла, не то помянути. Двірські люди самі їй поховали і помянули неподільну.

ДОПИСИ.

—0—

ГОЛОС З КЛІВЛЕНДУ.

Минулі кілька десятків літ, як почалась українська іміграція. Всі українські мігранти, подібно як імігранти других народів прибувши на землю Америки, не перестали любити свого народа, але противно усіх сил докладають, щоби помочи своєму народові у всіх галузях знання, помочи йому розвинутися так політично як і економічно. Наші українські імігранти, жінки і дівчата, довго не могли піdnяти ся до того народного обовязку і станути на рівні з жінками і дівчатами других народів; здавало ся, що українські жінки і дівчата не імігрували до Америки: не можна було почути про них, були їх сотки і тисячі майже по всіх містах і місточках Америки.

А чомби то не можна було чути нічого про наших жінок і про наших дівчат? Бракло їм свідомості, були між нами такі, що стидались призвати ся до своєї нації. Не наша се була тоді вина, але тих, що нас тримали в темності. Але часи зміняють ся і українські жінки приглядають ся жіноцтву інших народів, стають свідомі, вже роблять важні діла, яких вимагає теперішня велика хвиля. Українське жіноцтво задумало піти слідами поступових народностей. Дає ся чути голос українських жінок і дівчат: Ми українські жінки, жиємо і любимо свій народ і працювати будемо для него!"

Сей голос не став даремним, бо жіноцтво стало до праці; ще в 1916 році жінки

з Шікаго висилають на Сойм до Нью Йорку делегатку, п. Н. Гринивецьку. Вона і говорила там про українське жіноцтво, що воно ще не зорганізоване, але має намір заложити свою власну організацію, а репрезентанти всіх українських організацій, що були присутні на Соймі признали, що жіноцтву конче треба організуватись в свою власну, жіночу організацію. Минуло много часу, поки жінщини розібрали, в який спосіб можна розпочати організаційну роботу. По тяжких зусиллях жіноцтво розпочало свою роботу і нині є вже кілька орройт.

Розкажу дещо про організації, як в Шікаго, Детразію в Клівленд. Не минуло два місяці, як переїхала з Шікаго до Клівленду в справі організовання відділу. Праця ішла

не дуже трудно, бо жіноцтво в Клівленд є на стільки свідоме, що відділ Жіночого Союза числити около 40 членів при заложенню. При заснованню членниці ухвалили, щоби Відділ мав назву “Товариство Ол. Степанівної, Відділ Шостий Союза Українських Жінок в Америці”. Є ще одиниці, котрі ставлять перепони та кажуть, що для жіноцтва не треба організації, але більшість клівлендського жіноцтва вже розуміє, що хто противить ся зорганізованю жіноцтва, той тим хоче затримати поступ жіноцтва а хто ставить опір організації жіноцтва, той ставить опір розвоєви націй, бо які жінки має народ, такі у нього вийдуть діти. Від того які жінки нині, залежить, яке буде жите нація завтра.

Варвара Онищук

—0—

ВІДОЗВА ДО УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК В ДЕТРОІТ, МІШ.

Дорогі Сестри!

Доля нам судилася опустити рідний край, нашу любу вітчину, і їхати гень за море в далекий край Америку. При відїзді ми думали, що перебудем рік два в тій прибраній вітчині, заробим грошей тай повернем назад до свого краю.

Але не так сталося як ми думали собі. Минув рік, минув другий, минає кілька, а до краю ані не заводить ся вертати. Бо там лютий ворог розпустив

крила над нашою країною і ані не мислить уступитись.

Знищив нашу вітчину, гинуть наші батьки і братя від меча, куль і холери, а матери і діти від голоду і зимна. Не мають они кому поскаржити ся і нема їх кому заратувати бо всі они тепер однакові.

Дорогі Сестри!

Щож ми на се? Чи маємо сидіти з заложеними руками і дивитись на їх муки і передвчасну смерть, наколи нам ту

свобіднійше жити?

Нї! Нашим съятим обовязком їм помочи по нашій змозі, бодай хоть одну слезу ім втерти. Яким же способом ім помочи? Поєдинчо не можем. тільки спільними силами. Організуймось у відділи, приступаймо до „Союза Українських Жінок в Америці”, без ріжниці замужні чи ні.

Не має бути для нікого вивівки, що не має часу, або в „Союзі” нема місця для неї. Всі рівні всі однакові лише охоти потреба.

А тоді як вже з’організовані вчитись театральних штук і концертів, а дохід з них призначувати на поміч сиротам і вдовам.

Друга річ, то просвіта. Дорогі Сестри! Подивім ся що на округ нас дієсь. Поспитаймо себе, скілько нас таких є що читаєм книжки і газети?

Можна съміло сказати, що дуже мало. Бо в нас закорінилось рабство.

Женщина сама себе робить невільницею, нераз почуєш слово: „Мені просвіти не треба, я професоркою не буду”! Нї! Сестро, так зле. Нам треба

вчитись, щоби ми знали як провадити житя..

Чи то в житю господарськім, чи в гандлю, усюди треба бути съвідомою, бо інакше, то всегда будем туманені, визискувані і всегда падем жертвою других.

Тож до діла, щоби поправити долю свою і свого народа. Закладаймо жіночі Товариства, при них бібліотеку, спроваджуймо книжки і газети.

А передовсім, стараймо ся о свою газету, то .є: „Ранню Зорю”, щоби она могла частійше виходити. Кожда съвідома женщина повинна свою жіночу газету в Америці „Ранню Зорю” усюди як найбільше розповсюднювати.

Наш клич тов. „Зоря” відділу З-го С. У. Ж. в Америці є:

Хай не буде ані одної жінчини в Детроїт і околици, щоби не стояла в Союзі!

Хай живе українське жіноцтво!

Хай живе „Союз Українських Жінок в Америці”!

Уряд Товариства:

С. Цимбаліста, пред.

М. Королишин, кас.

М. Підгайна, сек.

Я. Г.

КАЗКИ ПРО ЖИДІВ, ПАНІВ і ЦИГАНІВ.

IV

Ішов раз жидок з ярмарку та стрітив ся з бідним наймитом, що служби шукав. Ідуть собі дорогою ідуть аж прийшли на брід: Жид скинув свої черевики і стягнув панчохи, по-засукавав штанята і бреде услід. Жид тримає і торбинку перед, а наймит іде за ним в свою, щоби не замокла і черевики з панчохами тай поли жупана свого, все в одній руці, бо другою підпирав ся на палицю, щоб го вода не звернула. От якось пітгнув ся на слизкій рідині, звихнув ся, упустив одну полу в воду, крикнув: “ай вай!” — тай вхопив, що мав і аж повищ голови підняв. Не упав Жидок, лише троха кафтан замочив ся; але мошонка з грішми вилетіла із кишені, наймит ізхилив ся тихенько, засукавши рукав, тай витягнув із води тай сховав. Вийшли на берег обули ся і йдуть. На дорозі оглядів ся жидок: “Ай вай! нема грошей, десь загубив; чи не видів ти Грицю?” — “Ні, не видів.” Шукає по дорозі, нема. Що-ж робити, пійшли далі. Жид роздумав, що не інакше, як що він згубив на броду, а Гриць, йдучи за ним, певно

знайшов але що-ж з ним робити, коли не признає ся?

Прийшли до корчми. Жидок став намовляти, щоби Гриць признав ся, що знайшов гроші: все купує єму горівки тай примовляє: “Правда Грицуню, я ішов і ти йшов?” — “Правда,” каже Гриць. — “На напий ся горівки! Правда, що я бродив і ти бродив? “Правда” — “На, напий ся горівки” Гриць випив. “Правда, Грицуню, що гроші бовх?” “Правда” — “На, напий ся горівки. Правда Грицуню, що гроші бовх а ти хап?” — “Брешеш” відрізав Гриць. Жид знов взяв хлопа підмовляти, аж ледви-неледви навчив Гриця, підпоюючи, що він признав ся, що гроші бовх а він хап.

Жидок урадовав ся, що вже Гриць признає ся, каже: “Ходім, Грицуню, тепер до пана, абись і перед паном так казало, а я тобі ще куплю горівки” Гриць, підпивши, каже, що добре, але я так не пійду босий та обідраній; дай мені чоботи та кожух та добру шапку, то я і стану перед чортом, не то перед паном.

(Дальше буде.)

ПОКЛИК.

Українське Жіноцтво!

Здавало-б ся, що здійснили ся бажання і мрії Українського народа.

Повстала вольна, незалежна Україна!

Сорок-міліоновий народ, той, що до недавна ще був царський і цісарський, той, що до недавна ще стогнав в ярмі тяжкої неволі обєднується у Вольну Народну Республіку. Здавало-б ся, що сповняє слова своєго найбільшого поета-пророка:

“І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помолять ся на волі
Невольничі діти”.

І наколи справді воно так, коли здійснили ся слова нашого кобзаря Тараса Шевченка, коли справді молять ся на волі невольничі діти, то най се затямить собі кождий з нас, що не дали волі Україні ні цар російський, ні кайзер німецький, ні султан турецький, ні цісар австрійський. Такі волі нікому не дають.

Волі Україні не дала потайна, зрадлива, жадна проливу братньої крові — німецька дипломатія.

Волю Україні дала революція народів Росії. Воля України окуплена великими жертвами борців за волю та свободу. Воля України се овоч самовідреченя тих апостолів правди, що ціле життя освідомляли народи, мучили ся за те по тюрях, проливали свою кров, давали своє життя — за свободу всіх поневолених — і за нашу Україну!

Та воля та, котра нам вже дістала ся, се ще не усе, се ще далеке до усего. Се лише наші землі, роскішні та богаті у Божі дари, освободжують ся від зовнішнього ворога та стають під оден стяг Вольної України.

Але ми, Український народ, нам ще далеко до того, щоби бути вольними, ми ще дуже не свободні. Ми ще далекі в неволі: Ми в тюрмі своїй, у власній неволі.

На нас ще кайдани духової неволі.

Чоловік лише тоді вільний, як просвічений. Людина без просвіти — се раб. Коли він нині вольний, то завтра його без труду в рабство поверне!

Не говорім про народ на Україні, що до недавна ще був царський; там в тюрму замикали, нагайками били, на Сибір засилали — за українське слово.

Не говорім про австрійську Україну, що й досі ще цісарська; там рік в рік боротьба ішла за народну освіту, боротьба, котра ще й досі не покінчилась.

Не говорім протих, а говорім про себе самих, про тих, що виємігрували за море шукати красшої долі.

Красшої долі може й не нашли. Але одно ми нашли і найти могли, а то: широку дорогу, великі способи до освідомлювання себе самих.

Америка — край науки! А як покористувались ми сьою наукою, тими способами та засобами? Де наша просвіта? Де її глядіти?

Чи нема у нас того самого застрашаючого числа неграмотних, що й там в старім краю за морем?...

Українське жіноцтво!

Війна скінчить ся і не одна з нас і не дві повернуть у рідний край. Не вийдуть нас стрічати батьки, що нас колись у новий край випроваджали, а коли вийдуть, то не ті, що були передше. Вийдуть проти нас умучені, змарнілі, надихані страшним проливом людської крові і протягнуть до нас руки, звернуть свої очі, тай шукати муть у нас розради і поради.

А якої поради дізнають від нас? Яку пораду ми їм дамо? коли ми самі безрадні, коли ми самі безпросвітні, неграмотні, мимо того, що так довго жили вкраю освіти, котрий дає так богато нагоди та можності її здобути?

Українське жіноцтво!

Чи се нам не промовить до нашої совісти?

Чи се не розбудить в нас почуття обовязку супроти Вольної України?

Чи се нас не загріє до праці, до праці великої: до праці над собою?

Чи треба нам ще й тепер пригадувати потребу просвіти? Чи треба нам ще й тепер споминати великі слова безсмертних людей?

Чи будуть межи нами такі, що махнуть рукою кажучи, що вже за пізно вчити ся? Чи будуть межи нами такі, що забули, що учити ся ніколи не пізно, що людина учиТЬ ся не до сивого волосу, але до гробової дошки?

Чи будуть межи нами такі, що будуть думати, що учити ся стидно?

Ні! Таких межи нами не буде!

Коли такі може й були коли, то їх певно не стало: війна революція, нові події рознесли всякі пересуди, упередження, показали вартість освіти, науки, організацій!

Тож до праці Українське Жіноцтво!

Учім ся!

Учім ся усею силою, усею енергією, надоложім те, що страстили!

Читаймо, слухаймо, думаймо! Пізнаваймо своє і чуже! Піддержаймо своє видавництво і даймо йому спромогу станути на висоті його завдання!

Помагаймо собі, помагаймо другим! ОрганізуЙМО ся! Вступаймо в ряди свідомого українського жіноцтва, обєднаного в “Союзі Українських Жінок”!

Учім ся! Єднаймо ся!

Україна, Вольна, Независима, Свобідна встає з гробу і кличе до нас, українського жіноцтва:

До науки!
До праці!
До боротьби за кращу долю Українського Народа!

Ціли та завдання “Союза Українських Жінок в Америці”.

I. Обєднувати українське жіноцтво на еміграції в Америці в цілях просвітно-запомогових, а то:

1. Дорогою освідомлюваня їх при помочи спеціяльного жіночого видавництва;

2. Через закладане шкіл для неграмотних і других;

3. Через уділюване запомог за случай каліцтва, хроби або смерти — після висоти оплачуваних вкладок;

II. Давати опіку та поміч, моральну і матеріальну, сиротам, вдовам і всім, що тої помочи потребує.

III. Оснувати фонд “Помочі жіноцтву на Україні” для помочи жінщинам в їх просвітно-організаційних зусиллях.

За тимчасовий Уряд “Союза Українських Жінок”:

Степанія Цимбаліста, Емілія Тягнибік, Марія Шабага.

Писарки:

Марія Підгайна, Катерина Кущак, Катерина Будна.

Касієрки:

Марія Королишин, Анна Музика, Ольга Коріньовська.

Тимчасові організаторки:

Евгенія Цішечка, Софія Богач, Анастазія Язловецька, Варвара Онищук, Емілія Струтинська, Варвара Курей, Евдокія Будник.

Тимчасова Головна Секретарка:

Катерина Коцюбинська, 2238 Rice Street, Chicago, Ill.

—0—

Діточий Куток.

Сивий майстер.

--

Коло села було озеро. Іван літом любив бігати до озера. Любив він дивитись, як хвилі набігають на беріг, як риба над водою скидається, як літають над водою білі крачки: літає-літає крачик над водою, да з разу плює носом у воду; витяг рибку і полетів кудись далеко-далеко.

За озером темнів ліс. Івано-ві хотілось туди -- за озеро

в ліс; йому здавалось, що там дуже гарно. “Постій. Іване, — говорив йому батько, — прийде сивий майстер, стане по річках та по ставах мости ставити, — поставить він міст і через наше озеро, тоді ми конем поїдемо за озеро дров рубати.”

“Котрий же майстер?” дивувався Іван. “Є, майстер він на диво — дарма, що весь сивий. Стройте він мости без со-кири, бех клиння, а мости в його хорошії, широкії, кріпкі та

рівні. Нашим майстрам такого мосту не збудувати.” Дивувався Іван і мало не що-дня бігав на озеро довідати ся, чи не почалась робота?

Богато днів проминуло, а майстра нема тай годі. Стало вже холодно. Іvana одвели в школу учитись. Наука прийшлась йому по душі, він так її полюбив, що й про майстра забув. Тільки одного разу батько й каже: “А що ти, Іване, так таки і забув про сивого майстра?” Іван зрадів і заходив ся

лаштувати ся. Їхали вони на санях; снігу було доволі; первопуток утерли полозом, коник біг легко-підтюпцем. От і до озера доїхали, та прямо по льоду й пустились. Тут доріжка ще краща, ще веселій затяпала коняка.

“От бачиш, який міст поставив нам сивий майстер — і рівно, і простірно, і гладко!” Тоді тільки Іван догадав ся, що сивий майстер ніхто, як зима з своїм морозом.

Б. Неводовський.

В хаті.

Вітер свище.
На горищі
Домовик гуляє.
Ніч... Лампада...
Промінь пада,
Блімає, мигає.
Коло мами
З іграшками
Я сиджу — дрімаю.
Тихо в хаті...
Час лягати,
Я вже й засипляю.
Вітер свище
На горищі
Домовик гуляє.
Хукга злая,
Мов живая,
Під вікном співає.

М. Чернавський.

—

Швачка.

- Шиєш, дівоночко?
- Шию.
- А пороти — меш скоро?
- Ось тільки ниточку дошию.

Рябко.

Літом, як тепло та гарно, Рябко вивернет ся та витягнеть ся й примовляє:

— На ката хата! Мені й так добре!

А як прийде зима, холод та лиха година, то Рябко тоді зігнеть ся, зкулить ся та й каже:

— Коли б мені хатонька — хоч малісінька, хоч отакісінька!...

* * *

Хміль та цибуля.

Здибав ся хміль з цибулею. Перше одно одного позневажали, а потім повеличали:

— Помагай, боже, гірка! — Здоров, шалений! — Помагай боже, тобі, смаковита! — Здоров будь, веселий!

* * *

ТАБЕЛЯ ПОДАТКІВ в

“Союзі Українських Жінок”
в Америці”

Податок (оплата) посмертна числитися після літ слідуючих уродин. Вступна оплата від літ 16 до 39 виносить \$2.00 — від літ 40 почавши і вище виносить \$2.50.

СУМА ОБЕСПЕЧЕНЯ

Вік \$100	Вік \$100	Вік \$100
16 9	28 12	40 19
17 9	29 12	41 20
18 9	30 13	42 20
19 10	31 13	43 20
20 10	32 14	44 20
21 10	33 14	45 21
22 10	34 14	46 22
23 11	35 15	47 23
24 11	36 16	48 24
25 11	37 17	49 25
26 11	38 17	50 25
27 12	39 18	

Кромі табелі вище наведеної членкині платять 5 центів на орган (часопись), 3 центи на фонд оборотовий, — 1 цент на просвіту, а 5 центів на ціли народні і один цент на фонд запомоговий.

ПОЗІР УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО В ШІКАГО!

ШКОЛА для неграмотних відбувається кожного четверга вечером, від 8-ої до 10-тої години в парохіяльнім домі, на 2238 Rice Street, Chicago, Ill.

Місячні Мітінги Першого Відділу “Союза Українських Жінок” відбуваються кожного першого четверга по першім, в клубовій гали Товариства “Січ” о 8-мій год. вечером.

Місячні Мітінги Другого Відділу “Союза Українських Жінок” відбуваються в кожну четверту неділю по першім о годині 2-ї по полуодні в гали на Райс і Оклей.

Українська Друкарська і Видавничча Спілка
19 E. 7th Street, New York, N. Y.